

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

VELIKO VIJEĆE

PREDMET ZUBAC protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 40160/12)

PRESUDA

STRASBOURG

5. travnja 2018.

Ova je presuda konačna, no može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Zubac protiv Republike Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava, zasjedajući u Velikom vijeću u sastavu:

Guido Raimondi, *predsjednik*,

Angelika Nußberger,

Linos-Alexandre Sicilianos,

Ganna Yudkivska,

Helena Jäderblom,

Luis López Guerra,

André Potocki,

Aleš Pejchal,

Faris Vehabović,

Ksenija Turković,

Síofra O'Leary,

Alena Poláčková,

Georgios A. Serghides,

Tim Eicke,

Jovan Ilievski,

Jolien Schukking,

Péter Paczolay, *suci*,

i Søren Prebensen, *zamjenik tajnika Velikog vijeća*,

Nakon vijećanja zatvorenog za javnost 12. srpnja 2017. i 31. siječnja 2018.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena potonjeg datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 40160/12) protiv Republike Hrvatske, što ga je 30. svibnja 2012. godine državljanka Bosne i Hercegovine, gđa Vesna Zubac („podnositeljica zahtjeva”), podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”).

2. Podnositeljicu zahtjeva, kojoj je odobrena pravna pomoć, zastupao je g. I. Ban, odvjetnik iz Dubrovnika. Vladu Republike Hrvatske („Vlada”) zastupala je njezina zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Podnositeljica zahtjeva posebice je navela da nije imala pristup Vrhovnom sudu, u suprotnosti sa zahtjevima članka 6., stavka 1. Konvencije.

4. Zahtjev je prvobitno dodijeljen Prvom odjelu Suda (pravilo 52., stavak 1. Poslovnika Suda). Dana 27. ožujka 2015. godine predsjednik Prvog odjela odlučio je obavijestiti Vladu o prigovoru podnositeljice zahtjeva, a ostatak zahtjeva odbačen je kao nedopušten na temelju pravila 54., stavka 3. Poslovnika Suda. Dana 1. rujna 2015. godine Sud je

promijenio sastav svojih Odjela (pravilo 25., stavak 4.). Ovaj je zahtjev tako dodijeljen novo sastavljenom Drugom odjelu (pravilo 52., stavak 1.). Dana 6. rujna 2016. godine Vijeće tog Odjela u sastavu: Işıl Karakaş, Julia Laffranque, Paul Lemmens, Valeriu Griţco, Ksenija Turković, Jon Fridrik Kjølbro i Georges Ravarani, suci, i Stanley Naismith, tajnik Odjela, donijelo je presudu. Vijeće je jednoglasno proglasilo prigovor o pravu na pristup sudu, na temelju članka 6., stavka 1. Konvencije, dopuštenim, a preostale prigovore podnositeljice zahtjeva o nepoštenosti postupka nedopuštenima. Presudilo je, odlukom većine, da je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije. Suprotstavljeno mišljenje sudaca Lemmensa, Griţca i Ravaranija priloţeno je presudi.

5. Dana 11. siječnja 2017. godine Vlada je zatraţila da se predmet uputi Velikom vijeću u skladu s člankom 43. Konvencije. Dana 6. oţujka 2017. godine odbor Velikog vijeća prihvatio je taj zahtjev.

6. Sastav Velikog vijeća određen je sukladno odredbi članka 26., stavaka 4. i 5. Konvencije i pravila 24. Poslovnika Suda. Na posljednjem vijećanju Alena Poláčková, zamjenska sutkinja, zamijenila je Nonu Tsotsoriju, koja nije mogla sudjelovati u daljnjem razmatranju predmeta (pravilo 24., stavak 3.).

7. Podnositeljica zahtjeva i Vlada podnijele su dodatna očitovanja (pravilo 59., stavak 1.) o osnovanosti predmeta. Vlada Bosne i Hercegovine obaviještena je o svom pravu da se umiješa u postupak (članak 36., stavak 1. Konvencije i pravilo 44., stavci 1. i 4. Poslovnika Suda), ali nije iskoristila to pravo.

8. Javna rasprava odrţana je u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu (Human Rights Building) dana 12. srpnja 2017. godine (pravilo 59., stavak 3.).

Pred sudom su nastupili:

(a) *za Vladu*

- gđa Š. STAŽNIK, zastupnica Republike Hrvatske
pred Europskim sudom za ljudska prava, *zastupnica,*
gđa N. KATIĆ, Ured zastupnika Republike
Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava,
gđa M. KONFORTA, Ured zastupnika
Republike Hrvatske pred Europskim sudom
za ljudska prava, *savjetnice;*

(b) *za podnositeljicu zahtjeva*

- g. I. BAN, odvjetnik, *zastupnik.*

Podnositeljica zahtjeva također je bila prisutna. Sud je saslušao obraćanja g. Bana, podnositeljice zahtjeva i gđe Staţnik te odgovore g. Bana, gđe Staţnik, gđe Katić i gđe Konforta na pitanja sudaca.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

9. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1959. godine i živi u Bijeloj (Crna Gora).

10. Otac podnositeljičinog supruga, Vu. Z., kojega je zastupala njegova supruga K. Z., sklopio je 29. rujna 1992. godine s F.O. i H.A. ugovor o zamjeni svoje kuće u Dubrovniku za kuću u Trebinju (Bosna i Hercegovina).

11. Vu. Z. je preminuo na nepoznat datum između 2001. i 2002. godine.

12. Suprug podnositeljice zahtjeva i sin Vu. Z.-a, M. Z., kojega je zastupao stanoviti M.Č. iz Herceg Novog (Crna Gora), podnio je 14. kolovoza 2002. godine tužbu Općinskom sudu u Dubrovniku protiv F.O.-ovih nasljednika i protiv H.A., tražeći da se ugovor o zamjeni kuća proglasi ništetnim i da dobije posjed kuće u Dubrovniku. M.Č. je odvjetnik u Crnoj Gori.

13. M.Z. je tvrdio da je ugovor sadržavao netočne podatke o pravnom statusu kuće u Trebinju i da K.Z. nije imala potrebno ovlaštenje za potpisivanje tog ugovora. Dalje je naveo da je ugovor potpisan pod prisilom zbog okolnosti koje su proizašle iz rata u Hrvatskoj. Ustvrdio je i da je razlika u vrijednostima razmijenjenih nekretnina bila nerazmjerna jer je vrijednost kuće u Dubrovniku iznosila oko 250.000,00 do 300.000,00 eura, a vrijednost kuće u Trebinju oko 80.000,00 do 90.000,00 eura. Konačno, istaknuo je da nije imao mogućnost regulirati svoje vlasništvo nad kućom u Trebinju zbog nepravilnosti u ugovoru.

14. U svojoj je tužbi M.Z. naznačio vrijednost predmeta spora u iznosu od 10.000,00 hrvatskih kuna (HRK) (približno 1.300 eura u to vrijeme).

15. Dana 16. kolovoza 2002. godine Općinski sud u Dubrovniku pozvao je M.Z.-a da razjasni okolnosti koje se odnose na njegovo pravno zastupanje, posebice dostavljanjem valjane punomoći, te da dostavi određene dodatne dokumente koji se odnose na njegov tužbeni zahtjev.

16. Prvo ročište u tom predmetu održano je 3. ožujka 2003. godine. Na tom je ročištu Općinski sud u Dubrovniku uputio M.Z.-a da dostavi dokumente koji potvrđuju njegov položaj nasljednika Vu.Z.-a.

17. Nakon tog ročišta, stranke su razmijenile podneske i isprave koje je zatražio Općinski sud.

18. Na ročištu od 13. prosinca 2004. godine tuženici su ustrajali na tome da je potrebno razjasniti pitanje zastupanja M.Z.-a po M.Č.-u. Potonji je izjavio da više neće zastupati M.Z.-a, koji će opunomoćiti odvjetnika u Hrvatskoj da ga zastupa.

19. Sljedeća rasprava održana je 1. veljače 2005. godine. M.Z.-a je zastupao I.B., odvjetnik iz Dubrovnika (koji zastupa i podnositeljicu zahtjeva u ovom postupku pred Sudom). Na ročištu je odvjetnik I.B.

ispravio neke administrativne propuste u tužbi i ponovio argumente za proglašenje ugovora ništavim kako je navedeno u tužbi, tj. da je ugovor potpisan pod prisilom, da pravni status i vlasništvo nad kućom u Trebinju nisu bili pravilno navedeni i da je postojala nerazmjerna razlika u vrijednosti nekretnina. U odgovoru na pitanje raspravnog suca o valjanosti punomoći koju je Vu.Z. izdao svojoj supruzi K.Z. (vidi stavke 10. i 13. ove presude), I.B. je istaknuo da nije smatrao da je punomoć nevažeća jer je izvornik bio pohranjen u relevantni registar. Tuženici su osporili tvrdnje iznesene u ime M.Z.-a smatrajući da nema osnova za proglašavanje ugovora ništavnim.

20. Na ročištu od 6. travnja 2005. godine odvjetnik I.B. objasnio je da nakon završetka ročišta više neće zastupati M.Z.-a, kojeg će ubuduće zastupati podnositeljica zahtjeva (njegova supruga). Na istom je ročištu I.B. predao dva podneska. U prvom je zatražio ispitivanje valjanosti punomoći koju je Vu.Z. izdao svojoj supruzi K.Z. (vidi stavke 10., 13. i 19. ove presude) jer su postojale sumnje u njezinu vjerodostojnost. U istom je podnesku zatražio izricanje privremene mjere (zabrane) kojom se sprječava raspolaganje spornom imovinom. U drugom je podnesku objasnio da je vrijednost predmeta spora postavljena prenisko te je naznačio novu vrijednost predmeta spora u iznosu od 105.000,00 HRK (približno 14.160,00 EUR u to vrijeme).

21. Na istom su ročištu tuženici osporili tvrdnju da postoji ikakav problem glede valjanosti punomoći, ističući da na ročištu održanom 1. veljače 2005. godine I.B. nije osporio tu valjanost. Tuženici su se također usprotivili prijedlogu za zabranom. Konačno, prigovorili su promjeni vrijednosti predmeta spora, tvrdeći da je ona povećana samo kako bi tužitelj mogao izjaviti reviziju.

22. Nakon saslušanja tvrdnji stranaka, Općinski je sud ispitao tuženike kao svjedoke. Nakon ispitivanja tuženika, Općinski je sud u Dubrovniku, na zahtjev M.Z.-a, odgodio ročište kako bi pribavio izvornik osporene punomoći te je odgodio donošenje odluke o prijedlogu za zabranom. Nije donesena nikakva odluka u vezi s promjenom vrijednosti predmeta spora.

23. Općinski je sud 25. travnja 2005. godine naložio M.Z.-u da plati sudsku pristojbu u iznosu od 1.400,00 HRK (približno 190,00 EUR u to vrijeme) za podnošenje tužbe. Sud je odredio pristojbu prema vrijednosti predmeta spora utvrđenoj u iznosu od 105.000,00 HRK.

24. Na ročištu od 13. rujna 2005. godine Općinski je sud pregledao dostupne materijale u spisu, nakon čega je zaključio raspravu.

25. Presudom od 27. rujna 2005. godine Općinski je sud odbio tužbeni zahtjev M.Z.-a te prijedlog za zabranom. Utvrdio je da se, unatoč ponovljenim pokušajima pozivanja M.Z.-a na ročište, on nije odazvao bez davanja ikakvih valjanih razloga. Također, u svjetlu tvrdnji stranaka, uključujući i tvrdnje o pitanjima koja se odnose na punomoć na temelju koje je ugovor bio sklopljen, nije utvrdio nikakav razlog za sumnju u valjanost

ugovora. Općinski je sud naložio M.Z.-u da plati sve troškove parničnog postupka, uključujući i troškove suprotne strane, u iznosu od 25.931,10 HRK (približno 3.480,00 EUR u to vrijeme). Sud je odredio troškove postupka prema vrijednosti predmeta spora naznačenoj na ročištu održanom 6. travnja 2005. godine, to jest iznosu od 105.000,00 HRK. Mjerodavni dio presude glasi kako slijedi:

„... [T]uženicama su priznati troškovi [i procijenjeni su] s obzirom na vrijednost predmeta spora koju je odredio tužitelj (105.000,00 HRK - (list 58. [spisa predmeta]), a koju je ovaj sud prihvatio.“

26. Prvostupanjski je sud 12. prosinca 2005. godine naložio M.Z.-u da plati sudsku pristojbu u iznosu od 1.400,00 HRK za presudu. Također je tu pristojbu odredio na temelju vrijednosti predmeta spora u iznosu od 105.000,00 HRK.

27. Presudom od 1. listopada 2009. godine, Županijski sud u Dubrovniku odbio je žalbu M.Z.-a i potvrdio prvostupanjsku presudu. Mjerodavni dio te presude glasi kako slijedi:

„S obzirom na činjenicu da se [prvostupanjska presuda] osporava u cijelosti, pa tako i odluka o troškovima postupka, te iako žalba nije određena u tom pogledu, [treba napomenuti da] je odluka o troškovima postupka pravilna i zakonita te jasno obrazložena.“

28. M. Z. je 24. svibnja 2010. godine podnio reviziju Vrhovnom sudu Republike Hrvatske osporavajući utvrđenja nižestupanjskih sudova.

29. M. Z. je umro 7. listopada 2010. godine. Postupak je preuzela njegova supruga Vesna Zubac, podnositeljica zahtjeva, kao njegova nasljednica.

30. Rješenjem od 30. ožujka 2011. godine, Vrhovni sud Republike Hrvatske odbacio je reviziju kao nedopuštenu *ratione valoris*, utvrdivši da je vrijednost predmeta spora bila ispod zakonskog praga od 100.000,00 HRK (približno 13.500,00 EUR u to vrijeme). Smatrao je da je primjenjiva vrijednost predmeta spora ona koja je navedena u tužbenom zahtjevu tužitelja u tužbi. Mjerodavni dio tog rješenja glasi kako slijedi:

„Odredbom čl. 40. st. 3. ZPP propisano je da ako je tužitelj u slučaju iz st. 2. istog članka vrijednost predmeta spora očito suviše visoko ili suviše nisko naznačio, tako da se postavlja pitanje stvarne nadležnosti, sastava suda, vrste postupka, prava na izjavljivanje revizije, ovlaštenja na zastupanje ili prava na naknadu troškova postupka, da će sud po službenoj dužnosti ili na prigovor tuženika, najkasnije na pripremnom ročištu, ili ako ono nije održano, onda na prvom ročištu za glavnu raspravu prije nego što se tuženik upustio u raspravljanje o glavnoj stvari, brzo i na prikladan način provjeriti točnost naznačene vrijednosti te rješenjem protiv kojeg nije dopuštena posebna žalba odrediti vrijednost predmeta spora.“

Dakle, iz citiranih zakonskih odredbi proizlazi da je tužitelj dužan već u tužbi, u kojoj se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčanu svotu, naznačiti vrijednost predmeta spora, nakon čega tužitelj više nije ovlašten samoinicijativno mijenjati vrijednost predmeta spora. U takvim parnicama jedino sud može po službenoj dužnosti ili povodom prigovora tuženika, ako ocijeni da je vrijednost predmeta spora u tužbi očito

suviše visoko ili suviše nisko naznačena rješenjem utvrditi vrijednost predmeta spora, ali najkasnije na pripremnom ročištu, ili na prvom ročištu za glavnu raspravu ako pripremno ročište nije održano.

Iz spisa proizlazi da je tužitelj u tužbi neposredno zaprimljenoj u Općinskom sudu u Dubrovniku 14. kolovoza 2002. naznačio da vrijednost predmeta spora u ovom parničnom postupku iznosi 10.000,00 kuna.

Naknadno je na ročištu održanom 6. travnja 2005. (list 58 spisa) punomoćnik tužitelja izmijenio vrijednost predmeta spora smatrajući da je u tužbi prenisko naznačena i odredio da ona iznosi 105.000,00 kuna. No, tužitelj pritom nije preinačio tužbu. Prvostupanjski sud nakon toga nije rješenjem odredio drugu vrijednost predmeta spora od one naznačene u tužbi jer za to nisu bile ispunjene zakonske pretpostavke iz čl. 40. st. 3. ZPP.

Prema tome, u ovom predmetu je za ocjenjivanje dopuštenosti revizije mjerodavna vrijednost predmeta spora koju je tužitelj naznačio u tužbi, tj. iznos od 10.000,00 kuna s obzirom da jednom naznačenu vrijednost predmeta spora tužitelj nije ovlašten naknadno mijenjati ako istovremeno i objektivno ne preinačava tužbeni zahtjev.“

31. Rješenjem od 10. studenog 2011. godine Ustavni sud Republike Hrvatske odbacio je ustavnu tužbu podnositeljice zahtjeva, u kojoj se, *inter alia*, prigovara nedostatku pristupa sudu, kao nedopuštenu uz obrazloženje da predmetom nije otvoreno niti jedno ustavnopravno pitanje. Rješenje je uručeno punomoćniku podnositeljice zahtjeva 30. studenog 2011. godine.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Mjerodavno domaće pravo

1. Ustav

32. Mjerodavne odredbe Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine br. 56/1990, 135/1997, 8/1998 (pročišćeni tekst), 113/2000, 124/2000 (pročišćeni tekst), 28/2001 i 41/2001 (pročišćeni tekst), 55/2001 (ispravak), 76/2010, 85/2010 i 5/2014) glase kako slijedi:

Članak 29.

„Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama,“

Članak 119.

„(1) Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao najviši sud, osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni.

...“

2. Zakon o parničnom postupku

33. Mjerodavne odredbe Zakona o parničnom postupku (Narodne novine br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 81/2001, 117/2003, 88/2005,

84/2008, 96/2008 i 123/2008), koje su bile na snazi u mjerodavnom razdoblju, propisuju:

Utvrđivanje vrijednosti predmeta spora

Članak 35.

„(1) Kad je za utvrđivanje stvarne nadležnosti, sastava suda, prava na izjavljivanje revizije i u drugim slučajevima predviđenim u ovom zakonu mjerodavna vrijednost predmeta spora, kao vrijednost predmeta spora uzima se u obzir samo vrijednost glavnog zahtjeva...“

Članak 40.

„...“

(2) ... kad se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčanu svotu, mjerodavna je vrijednost predmeta spora koju je tužitelj u tužbi naznačio.

(3) Ako je u slučaju iz stavka 2. ovoga članka tužitelj vrijednost predmeta spora očito suviše visoko ili suviše nisko naznačio, tako da se postavlja pitanje stvarne nadležnosti, sastava suda, vrste postupka, prava na izjavljivanje revizije, ovlaštenja na zastupanje ili prava na naknadu troškova postupka, sud će, po službenoj dužnosti ili na prigovor tuženika, najkasnije na pripremnom ročištu, ili ako ono nije održano, onda na prvom ročištu za glavnu raspravu prije nego što se tuženik upustio u raspravljanje o glavnoj stvari, brzo i na prikladan način provjeriti točnost naznačene vrijednosti te rješenjem protiv kojega nije dopuštena posebna žalba odrediti vrijednost predmeta spora.

...“

Punomoćnici

Članak 89.

„(1) Stranke mogu poduzimati radnje u postupku osobno ili preko punomoćnika, ali sud može pozvati stranku koja ima punomoćnika da se pred sudom osobno izjasni o činjenicama koje treba utvrditi u parnici.

(2) Stranka koju zastupa punomoćnik može uvijek doći pred sud i davati izjave pored svog punomoćnika.“

Članak 89.a

„(1) Stranku kao punomoćnik može zastupati samo odvjetnik, ako zakonom nije drugačije određeno.

(2) Stranku može kao punomoćnik zastupati osoba koja je s njome u radnom odnosu, ako je potpuno poslovno sposobna.

(3) Stranku kao punomoćnik može zastupati srodnik po krvi u pravoj liniji, brat, sestra ili bračni drug – ako je potpuno poslovno sposoban i ako se ne bavi nadriparstvom.“

Članak 90.

„(1) Ako se kao punomoćnik pojavi osoba koja ne može biti punomoćnikom prema odredbama članka 89.a ovoga Zakona, sud će takvoj osobi uskratiti daljnje zastupanje i o tome obavijestiti stranku.

...

(3) Ako utvrdi da punomoćnik koji nije odvjetnik nije sposoban obavljati tu dužnost, sud će upozoriti stranku na štetne posljedice koje mogu nastati zbog nepravilnog zastupanja.“

Sadržaj tužbe

Članak 186.

„(1) Tužba treba sadržavati određen zahtjev u pogledu glavne stvari i sporednih traženja, činjenice na kojima tužitelj temelji zahtjev, dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, a i druge podatke koje mora imati svaki podnesak (Članak 106).

(2) Kad stvarna nadležnost, sastav suda, vrsta postupka, pravo na izjavljivanje revizije, ovlaštenje na zastupanje ili pravo na naknadu troškova postupka ovisi o vrijednosti predmeta spora, a predmet tužbenog zahtjeva nije novčana svota, tužitelj je dužan u tužbi naznačiti vrijednost predmeta spora. ...

Preinaka tužbe

Članak 190.

„(1) Tužitelj može do zaključenja glavne rasprave preinačiti tužbu.

(2) Nakon dostave tužbe tuženiku za preinaku tužbe potreban je pristanak tuženika; ali i kad se tuženik protivi, sud može dopustiti preinaku ako smatra da bi to bilo svrsishodno za konačno rješenje odnosa među strankama.

(3) Smatrat će se da postoji pristanak tuženika na preinaku tužbe ako se on upusti u raspravljanje o glavnoj stvari po preinačenoj tužbi, a nije se prije toga protivio preinaci. ...“

Članak 191.

„(1) Preinaka tužbe jest promjena istovjetnosti zahtjeva, povećanje postojećeg ili isticanje drugog zahtjeva uz postojeći.

...

(3) Tužba nije preinačena ako je tužitelj promijenio pravnu osnovu tužbenog zahtjeva, ako je smanjio tužbeni zahtjev ili ako je promijenio, dopunio ili ispravio pojedine navode, tako da zbog toga tužbeni zahtjev nije promijenjen.“

Glavna rasprava

Članak 297.

„(6) Kad je u ovom Zakonu predviđeno da stranka može ... poduzeti [kakvu drugu] parničnu radnju dok se tuženik na glavnoj raspravi ne upusti u raspravljanje o glavnoj stvari, ... stranka može ... poduzeti [drugu] parničnu radnju sve dok tuženik ne završi svoj odgovor na tužbu [tužitelja].“

Revizija

Članak 382.

„(1) Stranke mogu podnijeti reviziju protiv drugostupanjske presude:

1. ako vrijednost predmeta spora pobijanog dijela presude prelazi 100.000,00 kuna

...

(2) U slučajevima u kojima je ne mogu podnijeti prema odredbi stavka 1. ovoga članka, stranke mogu podnijeti [izvanrednu] reviziju protiv drugostupanjske presude ako odluka u sporu ovisi o rješenju nekoga materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni...“

Članak 385.

„(1) Protiv drugostupanjske presude protiv koje se može podnijeti revizija iz članka 382. stavka 1. ovoga Zakona revizija se može podnijeti:

1. zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka [pred prvostupanjskim sudom] ...
 2. zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka ... pred drugostupanjskim sudom,
 3. zbog pogrešne primjene materijalnog prava.
- ...“

Članak 392.

„[Vrhovni sud] odbacit će [nedopuštenu] reviziju ...“

Članak 393.

„[Vrhovni sud] će presudom odbiti reviziju kao neosnovanu ako utvrdi da ne postoje razlozi zbog kojih je revizija izjavljena.“

Članak 394.

„(1) Ako ... utvrdi da postoji bitna povreda odredaba parničnog postupka ... [Vrhovni sud] će rješenjem ukinuti u cijelosti ili djelomično presudu drugostupanjskog i prvostupanjskog suda ili samo presudu drugostupanjskog suda i predmet vratiti na ponovno suđenje ...“

Članak 395.

„(1) Ako [Vrhovni sud] utvrdi da je materijalno pravo pogrešno primijenjeno, presudom će prihvatiti reviziju i preinačiti pobijanu presudu.“

3. Zakon o sudskim pristojbama

34. Mjerodavne odredbe Zakona o sudskim pristojbama (Narodne novine br. 74/1995, 57/1996, 137/2002 i 26/2003 – pročišćena verzija) glase kako slijedi:

Članak 14.

„(1) Sud će osloboditi od plaćanja sudskih pristojbi stranku koja prema svom općem imovnom stanju ne može podmiriti sudsku pristojbu bez štetnih posljedica za nužno uzdržavanje sebe i svoje obitelji.

...

(3) Pri donošenju odluke o oslobođenju od plaćanja pristojbe sud će ocijeniti sve okolnosti, a osobito vrijednost predmeta spora, broj osoba koje stranka uzdržava i prihode koje imaju stranka i članovi njezine obitelji.“

Utvrđivanje vrijednosti [predmeta spora] radi naplate pristojbe

U parničnom postupku

Članak 25.

„(1) Vrijednost predmeta spora u vlasničkim sporovima o nekretninama određuje se prema tržišnoj vrijednosti nekretnine koja je predmet spora...“

Postupak radi naplate neplaćene pristojbe

Članak 38.

„(1) Protiv upozorenja, naloga, odnosno opomene da plati pristojbu stranka može, u roku od tri dana od dana kad su joj oni priopćeni, odnosno [kad su joj upozorenje, nalog ili opomena] dostavljeni, podnijeti prigovor prvostupanjskom sudu...“

Vraćanje pristojbe

Članak 43.

„(1) Pravo na vraćanje pristojbe ima osoba koja je platila pristojbu koju uopće nije morala platiti ili je pristojbu platila u iznosu većem od propisanog, kao i osoba koja je platila pristojbu za određenu sudsku radnju, a ta radnja nije obavljena. ...“

Članak 44.

„(1) Zahtjev za vraćanje pristojbe podnosi se prvostupanjskom sudu u roku 90 dana od dana kada je pristojba pogrešno uplaćena ...“

(2) Vraćanje pristojbe ne može se tražiti nakon proteka jedne godine od dana kada je plaćena pristojba.“

B. Mjerodavna domaća praksa

1. Vrhovni sud

(a) Sudska praksa mjerodavna za naznačivanje/izmjenu vrijednosti predmeta spora

35. U odluci br. Rev-2836/1990 od 27. siječnja 1991. godine, Vrhovni je sud utvrdio sljedeće:

„Revizijski prigovor da su predmetom spora nekretnine čija bi vrijednost bila veća od one označene u tužbi i da bi nižestepene odluke zbog toga bile nezakonite ne mogu se prihvatiti, jer sve da je ta tvrdnja tužene u odnosu na vrijednost nekretnina točna u ovom revizijskom stadiju postupka to nije odlučno.“

Ovo zbog toga što je vrijednost predmeta spora u tužbi označio sam tužitelj (to je njegovo pravo), pa to predstavlja mjerodavnu vrijednost predmeta spora (čl. 40. st. 2. Zakona o parničnom postupku) [dalje: ZPP].

Sud nije provjeravao nego je prihvatio tako naznačenu vrijednost (a to [provjeravanje vrijednosti] je bio ovlašten učiniti samo do određenog stadija postupka - pripremno ročište, odnosno glavna rasprava, ali prije upuštanja u raspravljanje o

glavnoj stvari) a tužena se, također, nije protivila tako označenoj vrijednosti spora u odgovoru na tužbu i na pripremnom ročištu se upustila u raspravljanje, pa je tako nakon okončanja pripremnog ročišta nastupila prekluzija za utvrđivanje vrijednosti predmeta spora kako za stranke tako i za sud.

...

Pravilan je i stav u pobijanom rješenju da naznačena vrijednost predmeta spora ne mora nužno odgovarati protuvrijednosti imovine koja je predmet spora..“

36. Mjerodavni dio odluke br. Rev-62/1994-2 od 23. veljače 1994. glasi:

„U toku postupka proširena je tužba na nove tuženike, međutim, samim proširenjem tužbe i tužbena zahtjeva koji je i dalje ostao isti u odnosu na sve tuženike nije za tužitelje nastalo zakonsko ovlaštenje promjene vrijednosti predmeta spora, jer i tuženici u smislu odredbe čl. 196. st. 2. i 3. ZPP, na koje je proširena tužba s njihovim pristankom moraju primiti parnicu u onom stanju u kojem se ona nalazi kada oni u nju stupaju, pa s obzirom da tužitelji nisu bili ovlašteni mijenjati vrijednost predmeta spora s obzirom da nije došlo ni do objektivne promjene tužbenih zahtjeva (a u vrijeme kada su tuženici stupali u parnicu vrijednog predmeta spora je i dalje bila 30.000 tadašnjih dinara) [valuta koja se ranije koristila u Hrvatskoj], ta ostaje jedina mjerodavna za pitanje dopuštenosti revizije u ovoj pravnoj stvari.

... [R]evizija u ovoj pravnoj stvari bila bi dopuštena da je naznačena vrijednost predmeta spora za tužbene zahtjeve prelazila iznos od 50.000 tadašnjih dinara - 5 HRD, no međutim, kako je naznačena vrijednost predmeta spora iznosom od 30.000 tadašnjih dinara - 3 HRD, to već tako naznačena vrijednost predmeta spora, bez obzira na pitanje djeljivosti činidbe u odnosu na sve stranke u ovom postupku, ukazuje na nedopuštenost revizije.“

37. U odluci br. Rev-538/03 od 4. ožujka 2004. Vrhovni je sud naveo:

„Preciziranje tužbenog zahtjeva i proširenje tužbe na novog tuženika ... nije objektivna preinaka tužbe u smislu odredbe čl. 191. Zakona o parničnom postupku..., pa je za dopuštenost revizije mjerodavna vrijednost predmeta spora označena u [prvobitnoj] tužbi ...“

38. Mjerodavni dio odluke br. Rev-20/06-2 od 11. travnja 2006. propisuje:

„Tužiteljica je u smislu odredbe čl. 40. st. 2. ZPP-a označila vrijednost predmeta spora sa 10.000,00 kn pa iako su tuženici prigovorili označenoj vrijednosti predmeta spora, prvostupanjski sud nije postupio po odredbi čl. 40. st. 3. ZPP te [posebnim] rješenjem odredio vrijednost predmeta spora.

Tužiteljica je doduše u podnesku od 23. travnja 2001. godine ... označila vrijednost predmeta spora sa 30.000,00 kn, no kako istovremeno nije i preinčila tužbu to nije bila ovlaštena naknadno mijenjati vrijednost predmeta spora koji je označen u tužbi.

Stoga se uzima da je vrijednost predmeta spora u ovom predmetu 10.000,00 kn.“

39. U odluci br. Rev-694/07-2 od 19. rujna 2007. Vrhovni je sud naveo:

„Prema odredbi čl. 40. st. 3. [ZPP-a] koja je važila kako u vrijeme podnošenja tužbe 1. listopada 1996., a tako i donošenja prvostupanjske presude 5. lipnja 2001. i koju je trebalo primijeniti, vrijednost predmeta spora kada se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčanu svotu sud je bio ovlašten provjeravati i mijenjati samo na pripremnom

ročištu, odnosno ako ono nije održano na glavnoj raspravi prije početka rasprave o glavnoj stvari.

Suprotno izloženom, u konkretnom slučaju tužiteljica je tek podneskom od 21. kolovoza 2000. označila kao novu vrijednost predmeta spora 100.000,00 kn, na što nije bila ovlaštena, te je čak sud posebnom odlukom od 2. ožujka 2007. ... odredio ... novu vrijednost predmeta spora od 100.000,00 kn.

Kako je na osnovu izloženog postojala vezanost na vrijednost predmeta spora od 1.000,00 kn, daljnje radnje tužiteljice i suda u pravcu mijenjanja vrijednosti predmeta spora nemaju procesno pravne učinke.“

40. Mjerodavni dio odluke br. Rev-798/07-2 od 5. veljače 2008. glasi kako slijedi:

„Time što je Općinski sud u Zagrebu na ročištu za glavnu raspravu od 21. veljače 2003. utvrdio vrijednost predmeta spora s iznosom od 150.000,00 kn, time je taj sud postupio protivno odredbi čl. 40. st. 3. ZPP-a, iz koje odredbe proizlazi da će sud po službenoj dužnosti ili na prigovor tuženika najkasnije na pripremnom ročištu ili ako ono nije održano onda na prvom ročištu za glavnu raspravu, prije nego što se tuženik upusti u raspravljanje o glavnoj stvari brzo i na prikladan način provjeriti točnost naznačene vrijednosti, te rješenjem protiv kojeg nije dopuštena posebna žalba odrediti vrijednost predmeta spora.

Prema tome nakon što je održano pripremno ročište u ovom predmetu prvostupanjski sud više nije mogao odrediti vrijednost predmeta spora, te se stoga uzima da je vrijednost predmeta spora u ovoj pravnoj stvari [prvobitno utvrđenih] 2.900,00 kn.

Kako vrijednost predmeta spora ne prelazi 100.000,00 kn, to je revizija nedopuštena...“

41. Mjerodavni dio presude br. Rev-320/2010-2 od 8. rujna 2011. propisuje:

„... [P]rvostupanjski sud nije u povodu prigovora tuženice na prvom ročištu za glavnu raspravu prije upuštanja tuženice u raspravljanje o glavnoj stvari, odredio vrijednost predmeta spora ... Dakle, prvostupanjski sud nije postupio u smislu čl. 40. st. 3. ZPP, radi čega se vrijednost predmeta spora ustalila, budući je tužiteljica u tužbi naznačila vrijednost predmeta spora 101.000,00 kn, to bez obzira što je u povodu prigovora tuženice prvostupanjski sud o vrijednosti predmeta spora odlučio nakon zaključenja glavne rasprave.

Prema odredbi čl. 40. st. 3. ZPP sud može povodom prigovora protivne strane ili po službenoj dužnosti, ako posumnja u točnost označene vrijednosti predmeta spora provjeriti i utvrditi vrijednost predmeta spora, ali samo na pripremnom ročištu, a ako ono nije održano, onda na prvom ročištu za glavnu raspravu, prije nego što se tuženik upustio u raspravljanje o glavnoj stvari. Znači nakon toga vrijednost predmeta spora naznačenu u tužbi ne može mijenjati sud niti tužitelj, zbog čega je zbog naprijed navedenog došlo do ustaljivanja vrijednosti spora ...“

42. U odluci br. Rev-648/10-2 od 23. siječnja 2013. godine, Vrhovni je sud presudio sljedeće:

„Sud nije odlučio o prigovoru tuženika [glede vrijednosti predmeta spora naznačene u tužbi], a niti je tuženik zbog tog propusta suda žalbom napadao prvostupanjsku

presudu. Stoga je po tužbenom zahtjevu za izdavanje tabularne isprave vrijednost predmeta spora 10.000,00 kn, a koju vrijednost je tužitelj naznačio u tužbi.“

43. Prema gore navedenom pristupu Vrhovnog suda postupalo se u drugim predmetima, posebice: Rev-2323/90 (24. siječnja 1991.); Rev-538/03 (4. ožujka 2004.); Gzz-140/03 (21. travnja 2004.); Revr-507/03 (2. lipnja 2004.); Revt-72/07 (4. srpnja 2007.); Rev-1525/09-2 (8. lipnja 2011.); Rev-287/11-2 (14. prosinca 2011.); Rev-X-848/14 (24. veljače 2015.); i Rev-x-916/10 (8. travnja 2015.).

(b) Sudska praksa mjerodavna za preinaku tužbe

44. Mjerodavni dio odluke br. Rev-2015/94 od 4. srpnja 1996. propisuje:

„No, u pravu je revident, kada ističe da je prvostupanjski sud počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka ... kada je sud nakon što je tužitelj povisio tužbeni zahtjev na ročištu održanom 23. ožujka 1993. godine na kojem tuženik nije bio prisutan i zaključio glavnu raspravu, umjesto da je odgodio ročište i tuženiku dostavio prijepis zapisnika s tog ročišta.

Naime, povećanje tužbenog zahtjeva u smislu čl. 191. st. 1. ZPP predstavlja preinaku tužbe, pa je sud trebao postupiti prema odredbi iz čl. 190. st. 7. ZPP koja nalaže sudu, da ako je tužba preinačena na ročištu na kojem tuženik nije prisutan, sud je dužan [postupiti kako je gore navedeno].

U protivnom [sud] čini [bitnu povredu postupka] jer takvim nezakonitim postupanjem nije dana mogućnost tuženiku da raspravlja pred sudom.“

45. U odluci br. Rev-x-1134/13 od 3. ožujka 2015. godine Vrhovni je sud presudio kako slijedi:

Pod činjenicama podrazumijevamo sve ono konkretno iz prošlosti ili sadašnjosti (zbivanja, aktivnosti, stanja, situacije, mišljenja, izjave volje, držanja i dr) čime je tužitelj odredio činjenični osnov na kojem temelji svoj zahtjev, dok pravna osnova zahtjeva predstavlja pravnu kvalifikaciju spornog pravnog odnosa i pravna pravila koja opravdavaju traženje da sud donese odluku određenog sadržaja.

Izvan okolnosti iz čl. 7. st. 2. ZPP-a ... sud je u odnosu na činjenice vezan dispozicijom stranaka, nije ovlašten utvrđivati činjenice koje stranke nisu iznijele, dok svoju odluku može utemeljiti samo na činjeničnoj osnovi koju su stranke iznijele tijekom postupka ... Upravo iznošenjem činjenične osnove i isticanjem tužbenog zahtjeva tužitelj supstancira predmet spora, pa je sadržaj sudske presude uvjetovan sadržajem činjenične osnove i pravne norme koje na nju treba primijeniti. Sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su stavljeni u postupku ..., dok je tužbeni zahtjev prekoračen kad sud svoju odluku temelji na drukčijoj činjeničnoj osnovi od one na koju se poziva tužitelj. Jednako tako, iznijeti činjenični osnov na kojem se temelji zahtjev tužitelja od značaja je kod određenja istovjetnosti spora, a s tim u svezi s primjenom instituta preinake tužbe (čl. 191. ZPP-a). S druge strane tužitelj u tužbi nije dužan izložiti pravnu osnovu svog zahtjeva, [a] ukoliko je izloži [pravnu osnovu], sud za nju nije vezan, te ista sama po sebi [tako naznačena pravna osnova] nije od značaja za određenje istovjetnosti spora ... a s tim u svezi, ni u primjeni instituta preinake tužbe.

Kada je riječ o objektivnoj preinaci tužbe, prema shvaćanju ovog suda u primjeni odredbe čl. 191. ZPP-a ... preinaka tužbe postoji i kad se generički određeni tužbeni

zahtjev osniva na bitno drukčijem činjeničnom stanju (drukčijem kompleksu činjenica) od onog koji je prethodno bio tužbena osnova makar formalno i ne izmijenjenog tužbenog zahtjeva, ili kad su [postojećim] bitnim elementima činjenične osnove dodani novi, preinačeni, ili oduzeti neki prije istaknuti [određeni elementi činjenične osnove], tako da novo formirani činjenični kompleks objektivno dovodi do [zaključka da je došlo do] promjene istovjetnosti tužbenog zahtjeva.

U konkretnom slučaju, do izvršene preinake tužitelj je svoj zahtjev za isplatu temeljio isključivo na činjeničnom osnovu neplaćene zakupnine (ispunjenja ugovora), dok tijekom postupka djelomično mijenja činjenični osnov svog zahtjeva za isplatu za [određeno] razdoblje po osnovu naknade štete zbog izmakle koristi. U navedenom, suprotno shvaćanju drugostupanjskog suda, ne radi se o promijenjenoj pravnoj osnovi, a ne radi se niti o promjeni, dopuni ili ispravci pojedinih navoda u smislu odredbe čl. 191. st. 3. ZPP-a, niti o novom dokazu, već o novo formiranom kompleksu činjenica koji objektivno dovodi do promjene istovjetnosti tužbenog zahtjeva. Naime, ne radi se o promjeni pravne osnove jer u konkretnom slučaju nije riječ samo o izmjeni ili dopuni tužiteljevih navoda o pravnoj kvalifikaciji zahtjeva, već tužitelj iznosi novi činjenični kompleks odgovornosti za štetu, iz kojeg ... sada zahtijeva ispunjenje tražbine. Eventualno iznijeta [drugačija] pravna kvalifikacija, u ovom slučaju služi tek preciznijoj distinkciji novo iznijetog činjeničnog osnova [od prethodnog]. Ne radi se o [razjašnjenju] prethodno iznijetih navoda, jer nije riječ o korekturi, razjašnjenju ili dopuni prethodno iznesene činjenične osnove, već o drukčijem kompleksu činjenica, koje čine novu činjeničnu osnovu postavljenog tužbenog zahtjeva, na kojem sud može graditi svoju odluku neovisno o prethodno iznijetoj činjeničnoj osnovi. Isto tako, ne radi se niti o novom dokazu, jer [novi] navodi sami po sebi predstavljaju konkretni činjenični osnov na kojem se odluka gradi ...“

2. Ustavni sud

46. U predmetu br. U-III-1041/2007, Ustavni je sud ispitivao rješenje Vrhovnog suda (Rev-706/06) kojim je revizija odbačena kao nedopuštena uz obrazloženje da su nižestupanjski sudovi pogrešno vodili postupak na temelju postupovnih pravila vezanih uz redovni parnični postupak, za koji je prag *ratione valoris* za reviziju iznosio 100.000,00 HRK, dok su u tom predmetu trebali postupati kao u trgovačkom sporu za koji je prag *ratione valoris* iznosio 500.000,00 HRK, a koji nije bio dostignut u predmetu podnositelja revizije.

47. Odlukom od 24. lipnja 2008. godine Ustavni je sud utvrdio da je to rješenje Vrhovnog suda u suprotnosti s pravom na pravično suđenje na temelju članka 29., stavka 1. Ustava, te je time ukinuo rješenje Vrhovnog suda i naložio ponovno ispitivanje predmeta. Mjerodavan dio odluke Ustavnog suda glasi kako slijedi:

„Neprihvatljivo je, stoga, da se ... odbacuje revizija podnositelja jer vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude ne prelazi iznos od 500,000,00 kn, kad se cijeli postupak pred nižestupanjskim sudovima vodio po pravilima redovnog parničnog postupka, a s druge strane dopuštenost revizije prosuđivati po pravilima [trgovačkih sporova], prema [kojima] se postupak, zapravo, nije niti provodio.

...

Odlučujući o reviziji podnositeljice Vrhovni sud Republike Hrvatske zauzeo je, glede ispunjenja uvjeta za izjavljivanje revizije, pravno stajalište suprotno onome koje je podnositeljica s pravom mogla očekivati obzirom na postupak proveden kod nižestupanijskih sudova. Ustavni sud pri tome ocjenjuje da su takvim postupanjem Vrhovnog suda Republike Hrvatske, na štetu podnositeljice, povrijeđena postupovna pravila o dopustivosti izjavljivanja revizije, a samim time i pravo na pravično suđenje, propisano člankom 29. stavkom 1. Ustava.“

III. MEĐUNARODNO PRAVO

A. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

48. Članak 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, 16. prosinca 1966., Zbornik međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda, svezak 999., str. 171.), glasi kako slijedi:

“1. Svi moraju biti jednaki pred sudom i sudovima pravde. U slučaju ... utvrđivanja njegovih prava ..., svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni nadležni, neovisni i nepristrani sud pravično i javno ispita njegov slučaj.

B. Američka konvencija o ljudskim pravima

49. Mjerodavne odredbe Američke konvencije o ljudskim pravima, 22. studenog 1969., glase kako slijedi:

Članak 8. Pravo na pošteno suđenje

“1. Svaka osoba ima pravo da zakonom prethodno ustanovljeni nadležni, neovisni i nepristrani sud ispita njezin slučaj uz odgovarajuća jamstva i u razumnom roku ... radi utvrđivanja njezinih prava i obveza građanske, radne, fiskalne ili bilo koje druge prirode.

...“

Članak 25. Pravo na sudsku zaštitu

“1. Svatko ima pravo podnijeti jednostavno i brzo pravno sredstvo ili bilo koje drugo učinkovito pravno sredstvo nadležnom sudu ili sudištu radi zaštite od djela koja krše njegova temeljna prava koja su priznata ustavom ili zakonima dotične države ili ove Konvencije, iako su to kršenje možda počinile osobe koje djeluju u sklopu svojih službenih dužnosti.

...“

C. Afrička povelja o ljudskim pravima i pravima naroda

50. Mjerodavna odredba Afričke povelje o ljudskim pravima i pravima naroda, 27. lipnja 1981., CAB/LEG/67/3 rev. 5, 21 I.L.M. 58 (1982), propisuje kako slijedi:

Članak 7.

“1. Svaki pojedinac ima pravo da se njegov slučaj ispita. To uključuje:

a. pravo na žalbu nadležnim nacionalnim organima protiv radnji koje krše njegova temeljna prava priznata i zajamčena konvencijama, zakonima, propisima i običajima na snazi; ...“

III. PRAVO EUROPSKE UNIJE

51. Mjerodavni dio Povelje o temeljnim pravima Europske unije, OJ 2012 C 326/391, propisuje kako slijedi:

Članak 47. Pravo na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje

”...“

Svatko ima pravo da zakonom prethodno ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Svatko ima mogućnost biti savjetovan, branjen i zastupan.

...“

PRAVO

I. PRETHODNA PITANJA

A. Preliminarni prigovor Vlade

52. U svojim pisanim podnescima, Vlada je pozvala Sud da zahtjev proglasi nedopuštenim bez opširnijeg objašnjenja svojeg zahtjeva.

53. Podnositeljica zahtjeva zatražila je od Suda da odbaci tvrdnje Vlade.

54. Veliko vijeće nije spriječeno, prema potrebi, odlučiti o pitanjima koja se tiču dopuštenosti zahtjeva na temelju članka 35., stavka 4. Konvencije, budući da ta odredba omogućuje Sudu da odbije zahtjeve koje smatra nedopuštenima „u bilo kojoj fazi postupka“. Stoga, čak i u fazi odlučivanja o osnovanosti i podložno pravilu 55., Sud može ponovno razmotriti odluku da se zahtjev proglasi dopuštenim ako zaključi da ga je trebalo proglasiti nedopuštenim zbog jednog od razloga navedenih u prva tri stavka članka 35. Konvencije (vidi, primjerice, *Muršić protiv Hrvatske* [VV], br. 7334/13, stavak 69., ECHR 2016; s daljnjim referencama).

55. Sud ne vidi potrebu da ispita je li Vlada izgubila pravo na podnošenje navedenog prigovora na temelju pravila 55. Poslovnika Suda budući da u svakom slučaju smatra da je prigovor nepotkrijepljen te ga stoga valja odbiti.

B. Opseg predmeta pred Velikim vijećem

56. Sud na početku primjećuje da su sadržaj i opseg predmeta upućenog Velikom vijeću određeni odlukom Vijeća o dopuštenosti. To znači da Veliko vijeće može ispitati predmet samo u mjeri u kojoj je proglašen dopuštenim; ne može ispitati one dijelove zahtjeva koji su proglašeni nedopuštenima (vidi, među mnogim drugim izvorima, *Al-Dulimi i Montana Management Inc. protiv Švicarske* [VV], br. 5809/08, stavak 78., ECHR 2016, i u njemu sadržane reference).

57. Podnositeljica zahtjeva pred Velikim je vijećem iznijela brojne prigovore u vezi s navodnom nepoštenošću parničnog postupka pred domaćim sudovima koji su proglašeni nedopuštenima u fazi postupka pred Vijećem (vidi stavak 4. ove presude i stavke 42. - 44. presude Vijeća). U tim okolnostima, Veliko vijeće nije nadležno presuđivati o bilo kojem od tih pitanja kao o zasebnim prigovorima na temelju članka 6., stavka 1. Konvencije. Međutim, u mjeri u kojoj neka od tih pitanja mogu biti od važnosti za sveukupnu ocjenu prigovora podnositeljice zahtjeva o nedostatku pristupa sudu (vidi stavke 84. i 107. ove presude), Sud će se vratiti na njih u daljnjoj analizi.

58. Zaključno, nadležnost Velikog vijeća ograničena je na utvrđivanje je li pravo podnositeljice zahtjeva na pristup Vrhovnom sudu bilo neopravdano ograničeno, protivno članku 6., stavku 1. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6., STAVKA 1. KONVENCIJE

59. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je da je bila lišena pristupa Vrhovnom sudu u suprotnosti sa zahtjevima članka 6., stavka 1. Konvencije koji, u mjeri u kojoj je mjerodavan, glasi kako slijedi:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ... svatko ima pravo da sud pravično ... ispita njegov slučaj ...”

A. Presuda Vijeća

60. Vijeće je utvrdilo da su, bez obzira na nepostojanje formalne odluke o promjeni vrijednosti predmeta spora, i prvostupanjski i drugostupanjski sud prihvatili vrijednost koju je tužitelj naznačio na ročištu održanom 6. travnja 2005. godine. Štoviše, bio je dužan platiti sudsku pristojbu i troškove postupka obračunate prema toj znatno višoj vrijednosti. Vijeće je stoga presudilo da je, čak i uz pretpostavku da su niži sudovi pogriješili kada su dopustili tužitelju da promijeni vrijednost predmeta spora u kasnijoj fazi postupka, odnosno kada postupovni zahtjevi za takvu radnju nisu bili ispunjeni, pravni prednik podnositeljice zahtjeva razumno postupio kada je podnio reviziju i očekivao odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske o njezinoj osnovanosti.

61. S tim u vezi, Vijeće je ponovilo da rizik od bilo kakve greške koju počini državno tijelo mora snositi država, a greške se ne smiju ispravljati na teret dotičnih pojedinaca. Suprotno tom načelu, Vijeće je istaknulo da je Vrhovni sud Republike Hrvatske, iako svjestan svih okolnosti predmeta podnositeljice zahtjeva i navodne greške nižih sudova, protumačio mjerodavna postupovna pravila o vrijednosti predmeta spora na pretjerano formalan način i tako stavio teret grešaka nižih sudova na podnositeljicu zahtjeva koja u tom trenutku očito nije više imala mogućnost osporiti sudsku pristojbu i troškove postupka koji su joj nametnuti. U tim okolnostima, Vijeće je presudilo da je stavljanjem tereta grešaka nižih sudova na podnositeljicu zahtjeva Vrhovni sud Republike Hrvatske djelovao suprotno općem načelu postupovne pravednosti sadržanom u članku 6., stavku 1. Konvencije, što je utjecalo na njezino pravo pristupa sudu. To je bilo dostatno da Vijeće utvrdi da je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije.

B. Tvrđnje stranaka

1. Podnositeljica zahtjeva

62. Podnositeljica zahtjeva istaknula je da je na ročištu održanom 6. travnja 2005. godine pred Općinskim sudom tužitelj izmijenio tužbeni zahtjev tražeći da se punomoć upotrijebljena za sklapanje ugovora o zamjeni imovine proglasi nevažećom. Zatražio je i primjenu privremene mjere. Prema mišljenju podnositeljice zahtjeva, s obzirom na činjenicu da je tužbeni zahtjev preinačen, moglo se smatrati da je i tužitelju bilo dopušteno povećati vrijednost predmeta spora, kako je predviđeno mjerodavnim domaćim pravom. Podnositeljica zahtjeva nadalje je istaknula da su prvostupanjski i drugostupanjski sud prihvatili i potvrdili povećanu vrijednost predmeta spora i izvršili naplatu prema tom većem iznosu. Štoviše, povećanu su vrijednost prihvatili i tuženici koji su potraživali sudske troškove postupka u skladu s povećanom vrijednošću i nikada nisu prigovorili svojoj obvezi plaćanja više sudske pristojbe za svoj odgovor na tužbu.

63. S tim u vezi, podnositeljica zahtjeva tvrdila je da je prihvaćanjem veće vrijednosti predmeta spora kako bi se viši troškovi dodijelili suprotnoj strani, a istovremenim neprihvaćanjem većeg iznosa u svrhu pristupa Vrhovnom sudu, bila stavljena u nepovoljan položaj u postupku. Štoviše, nije imala mogućnost potraživati povrat više sudske pristojbe. Podnositeljica zahtjeva također je naglasila da je ustvari vrijednost predmetne imovine znatno veća od zakonskog praga *ratione valoris* za reviziju. Prema njezinu mišljenju, predmet je stoga trebao ispitati Vrhovni sud.

64. Nadalje, podnositeljica zahtjeva tvrdila je da tužitelja prvobitno nije zastupao odvjetnik iz Hrvatske, već odvjetnik iz Crne Gore, što je bilo u suprotnosti s mjerodavnim domaćim pravom. S tim u vezi, podnositeljica zahtjeva naglasila je da se mjerodavni prag *ratione valoris* u Crnoj Gori razlikovao od onog u Hrvatskoj, što je značilo da zakonodavstvo tih dviju država glede parničnog postupka nije bilo jednako. Nadalje, čim je odvjetnik iz Hrvatske preuzeo zastupanje tužitelja, povećao je vrijednost predmeta spora. U tom kontekstu podnositeljica zahtjeva objasnila je da je, iako je točno da je povećanje vrijednosti izvršeno na drugom ročištu na kojem je tužitelja zastupao hrvatski odvjetnik, razlog tome bila činjenica da je odvjetnik bio opunomoćen za zastupanje tužitelja neposredno prije sudskog ročišta od 1. veljače 2005. godine te tako nije imao dovoljno vremena za pripremu za predmet. U svakom slučaju, došlo je do očite i nerazmjerne razlike između vrijednosti nekretnina koje su bile predmet spora i naznačene vrijednosti tužbenog zahtjeva koja je zahtijevala postupanje Općinskog suda *ex officio* kako bi se ocijenila ispravna vrijednost spora.

65. Podnositeljica zahtjeva smatrala je da je nemogućnost promjene vrijednosti predmeta spora nakon pripremnog ročišta ili, ako nije održano pripremno ročište, na glavnoj raspravi nakon što je započelo raspravljanje o glavnoj stvari, kako je predviđeno člankom 40., stavkom 3. Zakona o parničnom postupku, bilo formalno ograničenje koje je sprječavalo da Vrhovni sud saslušati pitanja realno visoke vrijednosti.

66. Podnositeljica zahtjeva također je tvrdila da je morala izjaviti reviziju kako bi ispunila relevantnu pretpostavku iscrpljenja domaćih pravnih sredstava koju je odredio Ustavni sud i Sud. Da je imala ikakvih sumnji u dopuštenost revizije, podnijela bi ustavnu tužbu izravno protiv odluke Županijskog suda. Međutim, imala je legitiman razlog za očekivanje da će u njezinom predmetu revizija biti dopuštena. Prema mišljenju podnositeljice zahtjeva, sudska praksa Vrhovnog suda na koju je Vlada uputila većinom nije bila mjerodavna za njezin predmet. Mjerodavnom je smatrala sudsku praksu Ustavnog suda prema kojoj stranke ne bi trebale snositi posljedice formalnih grešaka koje su počinili nadležni sudovi (vidi stavke 46. - 47. ove presude).

2. Vlada

67. Vlada je istaknula da postoje različiti modeli i postupovna uređenja koji reguliraju pristup i postupak pred vrhovnim sudovima u državama članicama Vijeća Europe. U Hrvatskoj je Vrhovni sud najviši sud čija je uloga zaštita vladavine prava, osiguravanje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih građana te poštivanje prava i sloboda zajamčenih Ustavom. U parničnim je postupcima pristup Vrhovnom sudu ograničen na pitanja o kojima se treba odlučivati u okviru „redovne“ ili „izvanredne“

revizije koja se može podnijeti samo nakon što je žalbeni sud (nadležni Županijski sud) presudio u predmetu.

68. S tim u vezi, Vlada je objasnila da je „redovna“ revizija pravno sredstvo koje se može izjaviti protiv drugostupanjske presude koja se odnosi na predmet spora čija vrijednost prelazi relevantni prag (100.000,00 HRK, u mjerodavnom razdoblju). Razlozi za korištenje ovog pravnog sredstva odnose se na izričito navedene bitne postupovne povrede i/ili pogrešnu primjenu materijalnog prava izrijeком navedene u članku 385. Zakona o parničnom postupku (vidi stavak 33. ove presude). S druge strane, „izvanredna“ revizija odnosi se na predmete u kojima „redovna“ revizija nije dopuštena i u kojima se otvara pitanje jedinstvene primjene postupovnog i/ili materijalnog prava. U ovom predmetu, podnositeljica zahtjeva mogla je slobodno iskoristiti izvanrednu reviziju, no to nije učinila. Vrhovni sud nije bio vezan propustima nižestupanjskih sudova u vezi ocjene dopuštenosti revizije s obzirom na to da je isključivo na Vrhovnom sudu da ocijeni je li određena revizija dopuštena.

69. Na temelju Zakona o parničnom postupku, tužitelj je dužan naznačiti vrijednost predmeta spora u svojoj tužbi. To je važno jer o naznačenoj vrijednosti ovisi nadležnost, sastav nadležnog suda, ovlaštenje na zastupanje i pravo na podnošenje revizije. Ta se vrijednost sastoji od vrijednosti glavnog zahtjeva, dok se sva druga sporedna traženja tretiraju zasebno. Ako se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčanu svotu, vrijednost predmeta spora ona je koju je naznačio tužitelj, a nadležni sud može intervenirati samo ako je vrijednost naznačena očito suviše visoko ili nisko. Međutim, nakon upuštanja u raspravljanje o glavnoj stvari ni tužitelj ni nadležni sud ne mogu intervenirati kako bi prilagodili vrijednost. Jedina mogućnost koja postoji u tom pogledu jest u slučajevima u kojima je došlo do preinake tužbe. Vlada je naglasila da je takvo postupovno uređenje nužno kako bi se osigurale jednakost stranaka, postupovna disciplina i pravna sigurnost.

70. Prema stajalištu Vlade, odluka Vrhovnog suda u predmetu podnositeljice zahtjeva nije bila pretjerano formalna niti je narušila samu bit njezina prava na pristup sudu. Konkretno, ta je odluka bila utemeljena na pravu i slijedila je dobro utvrđenu praksu Vrhovnog suda. Stoga se ne može smatrati proizvoljnom ili očigledno nerazumnom.

71. Vlada je nadalje tvrdila da je ograničenje pristupa podnositeljice zahtjeva Vrhovnom sudu težilo legitimnom cilju osiguravanja da se Vrhovni sud bavi samo predmetima od potrebnog značaja. Time se pak osigurava njegova učinkovitost. To je ograničenje također bilo razmjerno. U tom smislu, istaknula je da je osnovanost predmeta podnositeljice zahtjeva ispitana na dvjema razinama nacionalne nadležnosti i da je podnositeljica trebala znati, s obzirom na to da ju je zastupao odvjetnik, da se vrijednost predmeta spora ne može promijeniti u kasnijoj fazi. Štoviše, tužitelj je mogao izmijeniti vrijednost spora kada je njegov hrvatski odvjetnik pristupio postupku, ali to nije učinio. Umjesto toga, vrijednost je promijenio

u fazi kada, prema mjerodavnom pravu i ustaljenoj praksi Vrhovnog suda, to više nije bilo moguće bez preinake prvobitne tužbe kako je predviđeno mjerodavnim domaćim pravom. Nadalje, istaknula je da se položaj tuženika morao zaštititi u postupku. U ovom predmetu, tuženici su imali legitimno očekivanje da će predmet završiti u žalbenoj fazi bez daljnjeg ispitivanja od strane Vrhovnog suda. S druge strane, podnositeljica zahtjeva nije mogla imati nikakvo legitimno očekivanje da će imati pristup Vrhovnom sudu, posebice s obzirom na to da je njezin prednik počinio presudnu grešku u vezi s naznačivanjem vrijednosti predmeta spora tražeći promjenu vrijednosti kada to više nije bilo moguće učiniti prema primjenjivim postupovnim pravilima. Štoviše, prema stajalištu Vlade, ne može se smatrati da je vrijednost spora, koja je prvobitno postavljena u iznosu od 10.000,00 HRK, bila očigledno pogrešna. U svakom slučaju, država nije mogla snositi odgovornost za tužiteljev prvobitni odabir odvjetnika iz Crne Gore ni za postupke tog odvjetnika. Nadalje, Vlada je istaknula da su crnogorski i hrvatski zakon o parničnom postupku proizašli iz istog bivšeg jugoslavenskog zakonodavstva, što je odvjetniku iz Crne Gore omogućilo učinkovito zastupanje podnositeljice zahtjeva.

72. Vlada je također tvrdila da nije bilo dokaza da je podnositeljica zahtjeva stvarno platila dodijeljene troškove i izdatke tuženicima. Iznos dodijeljenih troškova i izdataka bio je isključiva odgovornost njezina prednika, koji je počinio greške u naznačavanju vrijednosti predmeta spora. U svakom slučaju, prema stajalištu Vlade, to je bilo imovinsko pitanje koje se trebalo rješavati na temelju članka 1. Protokola br. 1, a ne članka 6. Konvencije. Vlada je istaknula da prednik podnositeljice zahtjeva nikada nije zatražio oslobodjenje od plaćanja sudske pristojbe. Također je imao priliku zatražiti povrat pogrešno obračunane pristojbe u razdoblju od jedne godine od trenutka plaćanja (do 5. lipnja 2007.), ali nikada nije podnio takav zahtjev. U takvim okolnostima, iako je greška prvostupanjskog suda u izračunu troškova i izdataka postupka bila vrijedna žaljenja, Vlada nije smatrala da je to samo po sebi dostatno za utvrđenje povrede članka 6.

C. Ocjena suda

1. Uvodne napomene

73. Sud smatra da je važno napomenuti da se ovaj predmet ne odnosi na pitanje je li domaćem sustavu dopušteno, na temelju članka 6., stavka 1. Konvencije, ograničiti pristup Vrhovnom sudu, niti se odnosi na opseg mogućih mjera kojima se predviđaju takva ograničenja. Doista, među strankama nije sporno da su ograničenja *ratione valoris* pristupa Vrhovnom sudu općenito dopuštena i, u svrhu te odredbe, legitimna. Štoviše, s obzirom na činjenicu da je nemoguće očekivati jedinstveni model za funkcioniranje vrhovnih sudova u Europi i imajući u vidu sudsku praksu Suda o tom

pitanju (vidi stavak 83. ove presude), u ovom predmetu nema razloga dovesti u sumnju legitimnost i dopuštenost takvih ograničenja ili slobodu procjene domaćih vlasti u reguliranju njihovih modaliteta.

74. Ovaj se predmet odnosi na način na koji su postojeći uvjeti *ratione valoris* djelovali u predmetu podnositeljice zahtjeva. Konkretno, odnosi se na pitanje je li Vrhovni sud, u posebnim okolnostima predmeta, proglasivši reviziju podnositeljice zahtjeva nedopuštenom, primijenio pretjerani formalizam i nerazmjerno utjecao na njezinu mogućnost da taj sud konačno presudi u njezinom imovinskom sporu, kako je inače zajamčeno mjerodavnim domaćim pravom. Općenitije govoreći, u njemu se od Suda traži da objasni način na koji treba ocjenjivati djelovanje mjera kojima se ograničava pristup višim sudovima.

75. Pri provođenju te analize, Sud će najprije navesti svoju sudsku praksu koja se općenito odnosi na ograničenja pristupa sudu, uključujući opću sudsku praksu koja se odnosi na ograničenja pristupa višim sudovima. Zatim će analizirati sudsku praksu koja se odnosi na *ratione valoris* ograničenja pristupa višim sudovima te posebna pitanja razmjernosti koja se otvaraju u ovom predmetu, odnosno tko bi trebao snositi štetne posljedice grešaka počinjenih tijekom postupka i pitanje pretjeranog formalizma.

2. Sažeti pregled mjerodavnih načela

(a) Opća načela o pristupu sudu

76. Pravo na pristup sudu utvrđeno je kao aspekt prava na sud na temelju članka 6., stavka 1. Konvencije u predmetu *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (21. veljače 1975., stavci 28. - 36., Serija A br. 18). U tom je predmetu Sud utvrdio da jamstva sadržana u članku 6., koji se odnosi na načela vladavine prava i izbjegavanja proizvoljnosti vlasti i na kojima se zasniva veći dio Konvencije podrazumijevaju pravo na pristup sudu kao jedan aspekt tih jamstava. Stoga se člankom 6., stavkom 1. svakome osigurava pravo da podnese sudu zahtjev u vezi sa svojim građanskim pravima i obvezama (vidi *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 32555/96, stavak 116., ECHR 2005-X; vidi također *Z i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 29392/95, stavak 91., ECHR 2001-V; *Cudak protiv Litve* [VV], br. 15869/02, stavak 54., ECHR 2010; i *Grkokatolička župa Lupeni protiv Rumunjske* [VV], br. 76943/11, stavak 84., ECHR 2016 (izvadci)).

77. Pravo na pristup sudu mora biti „praktično i učinkovito“, a ne „teoretsko ili iluzorno“ (vidi, u tom smislu, *Bellet protiv Francuske*, 4. prosinca 1995., stavak 36., Serija A br. 333-B). To se zapažanje osobito odnosi na jamstva predviđena člankom 6., s obzirom na istaknuto mjesto koje pravo na pošteno suđenje zauzima u demokratskom društvu (vidi *Knez Hans-Adam II. od Lihtenštajna protiv Njemačke* [VV], br. 42527/98,

stavak 45., ECHR 2001-VIII, i gore citirani predmet *Grkokatolička župa Lupeni protiv Rumunjske*, stavak 86.).

78. Međutim, pravo na pristup sudu nije apsolutno, već može biti podvrgnuto ograničenjima; takva se ograničenja dopuštaju implicitno budući da pravo na pristup sudu po samoj svojoj naravi zahtijeva regulaciju države, a takva regulacija može se razlikovati u smislu vremena i mjesta ovisno o potrebama i sredstvima zajednice i pojedinaca (vidi *Stanev protiv Bugarske* [VV], br. 36760/06, stavak 230., ECHR 2012). Prilikom određivanja te regulacije države ugovornice uživaju određenu slobodu procjene. Iako konačna odluka o pitanju poštovanja zahtijeva iz Konvencije počiva na Sudu, nije uloga Suda da zamijeni domaće vlasti u procjenjivanju onoga što je najbolja politika u ovom području. Međutim, primijenjena ograničenja ne smiju ograničiti ili umanjiti pristup koji se pojedincu nalazi na raspolaganju na takav način ili u opsegu koji umanjuje samu bit prava. Nadalje, ograničenje neće biti spojivo s člankom 6., stavkom 1. ako ne teži legitimnom cilju te ako ne postoji razumni odnos razmjernosti između upotrijebljenih sredstava i legitimnog cilja koji se nastoji ostvariti (vidi gore citirani predmet *Grkokatolička župa Lupeni protiv Rumunjske*, stavak 89., s daljnjim referencama).

79. Sud također naglašava kako njegova zadaća nije ispravljati činjenične i pravne pogreške koje je nacionalni sud navodno počinio osim ako, i u onoj mjeri u kojoj su, izazvale povredu prava i sloboda zaštićenih Konvencijom (vidi, *inter alia*, *García Ruiz protiv Španjolske* [VV], br. 30544/96, stavak 28., ECHR 1999-I; i *Perez protiv Francuske* [VV], br. 47287/99, stavak 82., ECHR 2004-I). Obično nije na Sudu da preispituje pitanja kao što je važnost koju domaći sudovi pridaju nekim dokazima ili zaključcima ili ocjenama u nekom pitanju koje razmatraju. Sud ne treba djelovati kao sud četvrtog stupnja te stoga neće ispitivati presudu domaćih sudova na temelju članka 6., stavka 1. Konvencije, osim ako su njihova utvrđenja proizvoljna ili očigledno nerazumna (vidi *Bochan protiv Ukrajine (br. 2)* [VV], br. 22251/08, stavak 61., ECHR 2015).

(b) Opća načela o pristupu višim sudovima i ograničenjima *ratione valoris* u tom pogledu

80. Članak 6. Konvencije ne prisiljava države ugovornice da uspostave žalbene ili kasacijske sudove. Ipak, tamo gdje takvi sudovi postoje, neophodno je pridržavati se jamstava iz članka 6., te primjerice strankama u sporu jamčiti učinkovito pravo pristupa sudovima radi odlučivanja o njihovim „građanskim pravima i obvezama” (vidi *Andrejeva protiv Latvije* [VV], br. 55707/00, stavak 97., ECHR 2009.; vidi također *Levages Prestations Services protiv Francuske*, 23. listopada 1996., stavak 44., *Izješća o presudama i odlukama* 1996-V; *Brualla Gómez de la Torre protiv Španjolske*, 19. prosinca 1997., stavak 37., *Izješća* 1997-VIII, i

Annoni di Gussola i drugi protiv Francuske, br. 31819/96 i 33293/96, stavak 54., ECHR 2000-XI).

81. Međutim, nije zadatak Suda izraziti stajalište o tome jesu li politike koje su odabrale ugovorne stranke, kojima se određuju ograničenja pristupa sudu, prikladne ili ne; njegov je zadatak ograničen samo na određivanje jesu li njihovi odabiri u tom području proizveli posljedice koje su u skladu s Konvencijom. Slično tome, uloga Suda nije rješavanje sporova o tumačenju domaćega prava kojim se regulira taj pristup, već utvrđivanje jesu li učinci takvog tumačenja u skladu s Konvencijom (vidi, primjerice, *Platakou protiv Grčke*, br. 38460/97, stavci 37. - 39., ECHR 2001-I; *Yagtzilar i drugi protiv Grčke*, br. 41727/98, stavak 25., ECHR 2001-XII; i *Bulfracht Ltd protiv Hrvatske*, br. 53261/08, stavak 35., 21. lipnja 2011.).

82. U tom smislu valja ponoviti da način na koji se članak 6., stavak 1. primjenjuje na žalbene ili kasacijske sudove ovisi o posebnim značajkama dotičnoga postupka te treba uzeti u obzir postupak vođen u domaćem pravnom poretku u cjelini i ulogu kasacijskoga suda u njemu; uvjeti dopuštenosti revizije mogu biti stroži od onih za redovnu žalbu (vidi gore citirani predmet *Levages Prestations Services*, stavak 45.; gore citirani predmet *Brualla Gómez de la Torre*, stavak 37.; i *Kozlica protiv Hrvatske*, br. 29182/03, stavak 32., 2. studenoga 2006.; vidi također *Shamoyan protiv Armenije*, br. 18499/08, stavak 29., 7. srpnja 2015.).

83. Sud je dalje prepoznao da je primjena zakonskog praga *ratione valoris* za žalbe vrhovnom sudu legitimna i razumna postupovna pretpostavka s obzirom na samu bit uloge vrhovnog suda da se bavi samo pitanjima od potrebnog značaja (vidi gore citirani predmet *Brualla Gómez de la Torre*, stavak 36.; gore citirani predmet *Kozlica*, stavak 33.; gore citirani predmet *Bulfracht LTD*, stavak 34., *Dobrić protiv Srbije*, br. 2611/07 i 15276/07, stavak 54., 21. lipnja 2011.; i *Jovanović protiv Srbije*, 32299/08, stavak 48., 2. listopada 2012.).

84. Štoviše, kada je rješavao pitanja o tome jesu li postupci pred žalbenim ili kasacijskim sudovima bili u skladu sa zahtjevima članka 6., stavka 1., Sud je u obzir uzimao mjeru u kojoj je predmet ispitan pred nižestupanjskim sudovima, (ne)postojanje pitanja koja se odnose na poštenost postupaka koji su se vodili pred nižestupanjskim sudovima te prirodu uloge dotičnog suda (vidi, za mjerodavna razmatranja, gore citirani predmet *Levages Prestations Services*, stavci 45. - 49.; gore citirani predmet *Brualla Gómez de la Torre*, stavci 37. - 39.; *Sotiris i Nikos Koutras ATTEE protiv Grčke*, br. 39442/98, stavak 22., ECHR 2000-XII; i *Nakov protiv bivše jugoslavenske Republike Makedonije* (odluka), br. 68286/01, 24. listopada 2002.).

85. Također, u odnosu na primjenu zakonskih *ratione valoris* ograničenja pristupa višim sudovima, Sud je u različitoj mjeri u obzir uzimao određene daljnje čimbenike, odnosno (i) predvidljivost ograničenja, (ii) pitanje treba li podnositelj zahtjeva ili tužena država snositi štetne

posljedice grešaka počinjenih tijekom postupka koje su dovele do uskraćivanja podnositelju zahtjeva pristupa vrhovnom sudu i (iii) pitanje može li se smatrati da predmetna ograničenja uključuju „pretjerani formalizam“ (vidi, posebice, *Garzičić protiv Crne Gore*, br. 17931/07, stavci 30. - 32., 21. rujna 2010.; gore citirani predmet *Dobrić*, stavci 49. - 51.; gore citirani predmet *Jovanović*, stavci 46. - 51.; *Egić protiv Hrvatske*, br. 32806/09, stavci 46. - 49. i 57., 5. lipnja 2014.; *Sociedad Anónima del Ucieza protiv Španjolske*, br. 38963/08, stavci 33. - 35., 4. studenoga 2014.; i *Hasan Tunç i drugi protiv Turske*, br. 19074/05, stavci 30. - 34., 31. siječnja 2017.). Svaki od tih kriterija bit će detaljnije objašnjen u nastavku.

86. Najprije bi Sud htio ponoviti općenitim opažanjem da je prije svega na domaćem vrhovnom sudu, kada to zahtijeva domaće pravo, da procijeni je li dostignut zakonski prag *ratione valoris* za žalbu koja mu je podnesena. Prema tome, u situaciji u kojoj mu mjerodavno domaće zakonodavstvo omogućuje da filtrira predmete koji mu se podnose, vrhovni sud ne može biti vezan greškama u ocjeni tog praga koje su počinili nižestupanjski sudovi prilikom odlučivanja hoće li nekome omogućiti pristup (gore citirani predmet *Dobrić*, stavak 54.).

(i) *Pretpostavka da je ograničenje predvidljivo*

87. Glede prvog od gore navedenih kriterija, Sud je u više navrata pridao posebnu važnost pitanju može li se postupak povodom revizije smatrati predvidljivim sa stajališta stranke u parnici. To se čini s ciljem utvrđivanja da sankcija za nepostupanje po tom postupku ne narušava načelo razmjernosti (vidi dodatno, primjerice, *Mohr protiv Luksemburga* (odluka), br. 29236/95, 20. travnja 1999.; *Lanschützer GmbH protiv Austrije* (odluka), br. 17402/08, stavak 33., 18. ožujka 2014.; i *Henrioud protiv Francuske*, br. 21444/11, stavci 60. - 66., 5. studenoga 2015.).

88. Koherentna domaća sudska praksa i dosljedna primjena te prakse obično su dovoljne za ispunjenje kriterija predvidljivosti glede ograničenja pristupa višem sudu (vidi, primjerice, gore citirani predmet *Levages Prestations Services*, stavak 42.; gore citirani predmet *Brualla Gómez de la Torre*, stavak 32.; gore citirani predmet *Lanschützer GmbH*, stavak 34.; i, nasuprot tome, *Dumitru Gheorghe protiv Rumunjske*, br. 33883/06, stavci 32. - 34., 12. travnja 2016.).

89. Sud se istim razmatranjem vodio u pristupu predmetima koji se odnose na *ratione valoris* ograničenja pristupa višim sudovima (vidi gore citirani predmet *Jovanović*, stavak 48., i gore citirani predmet *Egić*, stavci 49. i 57.). Sud također uzima u obzir dostupnost mjerodavne prakse podnositelju zahtjeva te činjenicu je li njega ili nju zastupao kvalificirani odvjetnik (vidi gore citirani predmet *Levages Prestations Services*, stavak 42., i gore citirani predmet *Henrioud*, stavak 61.).

(ii) Snošenje štetnih posljedica grešaka počinjenih tijekom postupka

90. Glede drugog kriterija, Sud je često odlučivao o pitanju razmjernosti utvrđivanjem postupovnih grešaka nastalih tijekom postupka koje su u konačnici spriječile podnositelja zahtjeva da uživa pristup sudu te odlučivanjem je li podnositelju zahtjeva nametnut prekomjeran teret u odnosu na te greške. Kada se predmetna greška u postupku dogodila samo na jednoj strani, odnosno na strani podnositelja zahtjeva ili nadležnih vlasti, a posebice sud(ov)a, ovisno o slučaju, Sud je obično bio sklon teret staviti na onoga koji je grešku i počinio (vidi, primjerice, *Laskowska protiv Poljske*, br. 77765/01, stavci 60. - 61., 13. ožujka 2007.; gore citirani predmet *Jovanović*, stavak 46. *in fine*; *Šimecki protiv Hrvatske*, br. 15253/10, stavci 46. - 47., 30. travnja 2014.; gore citirani predmet *Egić*, stavak 57.; i *Sefer Yilmaz i Meryem Yilmaz protiv Turske*, br. 611/12, stavci 72. - 73., 17. studenoga 2015.).

91. Međutim, problematičnije su one situacije u kojima su se postupovne greške dogodile i na strani podnositelja zahtjeva i na strani nadležnih vlasti, osobito sud(ov)a. U takvim slučajevima ne postoji jasno pravilo u sudskoj praksi Suda glede pitanja na koga treba staviti teret; rješenje tada ovisi o svim okolnostima predmeta u cjelini.

92. Međutim, neke se smjernice mogu razlučiti u sudskoj praksi Suda. Konkretno, u svojoj odluci na koga treba staviti teret Sud se treba voditi sljedećim razmatranjima.

93. Kao prvo, potrebno je utvrditi je li podnositelj zahtjeva bio zastupan tijekom postupka te jesu li podnositelj zahtjeva i/ili njegov ili njezin punomoćnik pokazali potrebnu revnost u poduzimanju relevantnih postupovnih radnji. Doista, postupovna prava obično idu ruku pod ruku s postupovnim obvezama. Sud također naglašava da stranke u parnici trebaju pokazati revnost u ispunjavanju postupovnih koraka koji se odnose na njihov predmet (vidi, *Bąkowska protiv Poljske*, br. 33539/02, stavak 54., 12. siječnja 2010.; vidi također, *mutatis mutandis*, *Unión Alimentaria Sanders S.A. protiv Španjolske*, 7. srpnja 1989., stavak 35., Serija A br. 157). Štoviše, Sud je stavio naglasak na pitanje je li podnositeljima zahtjeva na raspolaganju bilo pravno zastupanje (vidi, primjerice, gore citirani predmet *Levages Prestations Services*, stavak 48., i *Lorger protiv Slovenije* (odluka) (br. 54213/12, stavak 22., 26. siječnja 2016.).

94. Kao drugo, Sud će uzeti u obzir jesu li se greške mogle izbjeći od samog početka (vidi, primjerice, *Edificaciones March Gallego S.A. protiv Španjolske*, 19. veljače 1998., stavak 35., *Izvyjšća* 1998-I).

95. Kao treće, Sud će ocijeniti mogu li se greške uglavnom ili objektivno pripisati podnositelju zahtjeva ili nadležnim vlastima, osobito sudu/sudovima. Konkretno, ograničenje pristupa sudu bilo bi nerazmjerno kada bi nedopuštenost pravnog sredstva bila rezultat pripisivanja greške podnositelju zahtjeva za koju on ili ona nisu objektivno odgovorni (vidi *Examiliotis protiv Grčke* (br. 2), br. 28340/02, stavak 28., 4. svibnja 2006.;

vidi također gore citirani predmet *Platakou*, stavci 39. i 49.; gore citirani predmet *Sotiris i Nikos Koutras ATTEE*, stavak 21.; i *Freitag protiv Njemačke*, br. 71440/01, stavci 39. - 42., 19. srpnja 2007.).

(iii) Kriterij „pretjeranog formalizma“

96. Glede trećeg kriterija, Sud naglašava da je poštivanje formaliziranih pravila parničnog postupka, kroz koji stranke osiguravaju odlučivanje o građanskom sporu, vrijedno i važno jer se tako može ograničiti diskrecijska sloboda, osigurati jednakost oružja, spriječiti proizvoljnost, osigurati učinkovito odlučivanje u sporu i presuđivanje u razumnom roku te osigurati pravna sigurnost i poštivanje suda.

97. Međutim, u sudskoj praksi Suda dobro je utvrđeno da „pretjerani formalizam“ može biti u suprotnosti sa zahtjevom osiguravanja praktičnog i učinkovitog prava na pristup sudu na temelju članka 6., stavka 1. Konvencije (vidi stavak 77. ove presude). To se obično događa u slučajevima vrlo strogog tumačenja postupovnog pravila koje sprječava ispitivanje osnovanosti tužbe podnositelja zahtjeva, uz pripadajući rizik da će doći do povrede njegovog ili njezinog prava na učinkovitu zaštitu sudova (vidi *Běleš i drugi protiv Češke Republike*, br. 47273/99, stavci 50. - 51. i 69., ECHR 2002 IX, i *Walchli protiv Francuske*, br. 35787/03, stavak 29., 26. srpnja 2007.).

98. Ocjena prigovora o pretjeranom formalizmu u odlukama domaćih sudova obično je rezultat ispitivanja predmeta u cjelini (vidi gore citirani predmet *Běleš i drugi*, stavak 69.), uzimajući u obzir posebne okolnosti tog predmeta (vidi, primjerice, *Stagno protiv Belgije*, br. 1062/07, stavci 33. - 35., 7. srpnja 2009., i *Fatma Nur Erten i Adnan Erten protiv Turske*, br. 14674/11, stavci 29. - 32., 25. studenoga 2014.). Pri donošenju te ocjene, Sud je često isticao pitanja „pravne sigurnosti“ i „pravilnog djelovanja pravosudnog sustava“ kao dva središnja elementa za povlačenje razlike između pretjeranog formalizma i prihvatljive primjene postupovnih formalnosti. Posebice je smatrao da je „pravo na pristup sudu narušeno kada pravila prestanu služiti ciljevima pravne sigurnosti i pravilnog djelovanja pravosudnog sustava te tvore neku vrstu prepreke koja sprječava odlučivanje o osnovanosti predmeta parnične stranke od strane nadležnog suda (vidi, primjerice, *Kart protiv Turske [VV]*, br. 8917/05, stavak 79. *in fine*, ECHR 2009 (izvadci), vidi također *Efstathiou i drugi protiv Grčke*, br. 36998/02, stavak 24. *in fine*, 27. srpnja 2006., i *Eşim protiv Turske*, br. 59601/09, stavak 21., 17. rujna 2013.).

99. U kasnijoj sudskoj praksi, dosljedno se oslanjalo na gore navedene elemente pri utvrđivanju je li tumačenje nekog postupovnog pravila neopravdano ograničilo pravo podnositelja zahtjeva na pristup sudu (vidi primjere u kojima je utvrđena povreda: *Nowiński protiv Poljske*, br. 25924/06, stavak 34., 20. listopada 2009.; *Omerović protiv Hrvatske* (br. 2), br. 22980/09, stavak 45., 5. prosinca 2013.; *Maširević protiv Srbije*, br.

30671/08, stavak 51., 11. veljače 2014.; *Cornea protiv Republike Moldavije*, br. 22735/07, stavak 24., 22. srpnja 2014.; i *Louli-Georgopoulou protiv Grčke*, br. 22756/09, stavak 48., 16. ožujka 2017.; i primjeri kada je utvrđeno da ograničenje pristupa sudu nije bilo nerazmjerno: *Wells protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 37794/05, (odluka) 16. siječnja 2007., i *Dunn protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), br. 62793/10, stavak 38., 23. listopada 2012.). Sud ne vidi razlog za odstupanje od te sudske prakse u ovom predmetu.

3. Primjena gore navedenih načela na ovaj predmet

100. Na početku, Sud napominje da je podnositeljica zahtjeva pristupila parničnom postupku koji je predmet spora nakon smrti svojeg supruga koji je pred Vrhovnim sudom izjavio reviziju (vidi stavke 28. - 29. ove presude). Bila je vezana postupovnim odlukama svojeg supruga kada je preuzela postupak pred Vrhovnim sudom te nije podnesena nikakva tvrdnja da bi se njezin položaj trebao smatrati drugačijim od položaja njezina pokojnog supruga prema domaćem pravu ili za potrebe prava na pristup sudu zajamčenog člankom 6., stavkom 1. Konvencije. S obzirom na to da podnositeljicu zahtjeva treba poistovjetiti s postupovnim odlukama njezinog pokojnog supruga donesenim prije nego što je pristupila predmetu, smatrat će se da su postupci koje je poduzeo njezin suprug postupci podnositeljice zahtjeva. Sud će stoga koristiti izraz „podnositeljica zahtjeva“ u pogledu cjelokupnog domaćeg postupka.

(a) Ograničenje pristupa podnositeljice zahtjeva Vrhovnom sudu Republike Hrvatske

101. Sud napominje da je u hrvatskom pravnom poretku pristup Vrhovnom sudu u građanskim stvarima osiguran revizijom (kasacijskom žalbom), koja, prema objašnjenju Vlade, može biti „redovna“ ili „izvanredna“. „Redovna“ revizija, o kojoj je riječ u ovom predmetu, jest revizija navedena u članku 382., stavku 1., točki 1. Zakona o parničnom postupku. Ona se odnosi na sporove u kojima pobijani dio presude prelazi određeni prag (100.000,00 HRK, u mjerodavnom razdoblju). Kada se taj prag dostigne, pristup Vrhovnom sudu postaje pitanje pojedinačnog prava. S druge strane, „izvanredna“ revizija odnosi se na predmete u kojima „redovna“ revizija nije dopuštena. Ona je regulirana na temelju članka 382., stavaka 1. i 2. Zakona o parničnom postupku, a odnosi se na slučajeve u kojima odluka u „sporu ovisi o rješenju nekoga materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni“. U okviru bilo kojeg od ta dva oblika revizije Vrhovni sud može ukinuti presude nižih sudova i vratiti predmet na ponovno suđenje ili, u nekim slučajevima, preinačiti osporenu presudu. U svakom slučaju, Vrhovni je sud ovlašten proglasiti

nedopuštenom svaku reviziju koja ne ispunjava odgovarajuće zakonske uvjete (vidi stavak 33. ove presude).

102. U ovom predmetu, podnositeljica zahtjeva izjavila je „redovnu“ reviziju s obzirom na to da je vrijednost tužbenog zahtjeva dosegla relevantni prag *ratione valoris* od 100.000,00 HRK. Međutim, Vrhovni sud Republike Hrvatske odbacio je tu reviziju kao nedopuštenu *ratione valoris*. Smatrao je da je mjerodavna vrijednost predmeta spora ona koja je navedena u tužbenom zahtjevu u tužbi, odnosno 10.000,00 HRK (koja je ispod zakonskog praga od 100.000,00 HRK), a ne ona navedena na ročištu od 6. travnja 2005. Prilikom te ocjene, Vrhovni sud Republike Hrvatske pozvao se na članak 40., stavak 3. Zakona o parničnom postupku, prema kojemu se vrijednost predmeta spora može promijeniti najkasnije na pripremnom ročištu, ili ako ono nije održano, onda na prvom ročištu za glavnu raspravu prije nego što se tuženik upusti u raspravljanje o glavnoj stvari. Također je naglasio da podnositeljica zahtjeva, nastojeći povećati vrijednost spora, nije preinačila svoju tužbu, što bi joj omogućilo povećanje vrijednosti spora (vidi stavke 30. i 33. ove presude). Ta je odluka bila u skladu s uobičajenom praksom Vrhovnog suda o tom pitanju (vidi stavke 35. - 45. ove presude).

103. S obzirom na gore navedeno, Sud naglašava da se ne čini kako je priroda ograničenja koje je predmet spora, a koje je proizašlo iz mjerodavnog domaćeg prava i prakse Vrhovnog suda, sama po sebi rezultat nefleksibilnih postupovnih pravila. Mjerodavnim domaćim pravom i praksom predviđena je mogućnost izmjene vrijednosti spora na temelju članka 40., stavka 3. Zakona o parničnom postupku, čime se može osigurati pristup Vrhovnom sudu u slučaju promjene okolnosti predmeta. Štoviše, čak i u slučaju nemogućnosti izjavljivanja „redovne“ revizije na temelju članka 382., stavka 1., točke 1. Zakona o parničnom postupku, podnositeljica zahtjeva imala je svaku priliku iskoristiti „izvanrednu“ reviziju na temelju članka 382., stavaka 1. i 2. tog Zakona, što joj je moglo osigurati pristup Vrhovnom sudu. Međutim, kako je Vlada istaknula, podnositeljica zahtjeva nije iskoristila tu mogućnost.

104. Imajući u vidu ova razmatranja, Sud će ispitati je li predmetno ograničenje bilo opravdano, tj. je li težilo legitimnom cilju i bilo razmjerno tom cilju.

(b) Je li ograničenje težilo legitimnom cilju

105. Sud primjećuje da je osporeno ograničenje pristupa Vrhovnom sudu obuhvaćeno općeprihvaćenim legitimnim ciljem zakonskog praga *ratione valoris* za žalbe Vrhovnom sudu čija je svrha osigurati da se Vrhovni sud, s obzirom na samu bit njegove uloge, bavi samo pitanjima od potrebnog značaja (vidi stavak 83. ove presude gore).

106. Štoviše, prema članku 119. Ustava, središnja funkcija Vrhovnog suda Republike Hrvatske, kao najvišeg suda u Hrvatskoj, jest osiguravanje

jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni (vidi stavak 32. ove presude). S obzirom na tu funkciju, Sud ne vidi razloga za sumnju da je, rješavanjem nepravilnosti u određivanju vrijednosti predmeta spora pred nižim sudovima, odluka Vrhovnog suda težila legitimnom cilju, odnosno poštivanju vladavine prava i pravilnom djelovanju pravosudnog sustava. Stoga valja utvrditi je li, u svjetlu svih relevantnih okolnosti predmeta, postojao razuman odnos razmjernosti između tog cilja i sredstava upotrijebljenih za njegovo ostvarivanje.

(c) Je li ograničenje bilo razmjerno

107. Kao što je već navedeno u stavku 73. ove presude, Sud ne vidi razloga da dovede u sumnju legitimnost i dopuštenost *ratione valoris* ograničenja pristupa Vrhovnom sudu ili slobodu procjene domaćih vlasti u reguliranju njihovih modaliteta. Prije ocjene razmjernosti predmetnog ograničenja, Sud smatra da je ipak važno utvrditi opseg te slobode procjene u odnosu na način primjene pravila vezanih uz prag *ratione valoris* u ovom predmetu. Pri toj ocjeni, Sud će u obzir uzeti mjeru u kojoj je predmet ispitan pred nižestupanjskim sudovima; (ne)postojanje pitanja koja se odnose na poštenost postupaka koji su se vodili pred nižestupanjskim sudovima te prirodu uloge Vrhovnog suda (vidi stavak 84. ove presude).

108. Glede prvog gore navedenog kriterija, Sud napominje da se o predmetu podnositeljice zahtjeva odlučivalo na dvije domaće pravosudne razine (na Općinskom sudu i Županijskom sudu) koje su imale punu jurisdikciju u tom predmetu. Nadalje, s obzirom na drugi gore navedeni kriterij, Sud primjećuje da se, s obzirom na prigovore koji su proglašeni nedopuštenima (vidi stavak 57. ove presude), u ovom predmetu ne otvara nikakvo primjetno pitanje nedostatka poštenosti. Glede trećeg gore navedenog kriterija, Sud napominje da je uloga Vrhovnog suda ograničena na preispitivanje primjene mjerodavnog domaćeg prava od strane nižestupanjskih sudova, što omogućuje strože uvjete dopuštenosti revizije nego dopuštenosti redovne žalbe (vidi gore citirani predmet *Brualla Gómez de la Torre*, stavak 37. *in fine*). Sud smatra da u takvim okolnostima vlasti tužene države uživaju široku slobodu procjene glede načina primjene mjerodavnih ograničenja *ratione valoris* u ovom predmetu.

109. Međutim, to ne znači da su domaće vlasti u tom smislu uživale neograničeno diskrecijsko pravo. Prilikom ispitivanja je li ta sloboda procjene prekoračena, Sud mora posebno pripaziti na tri kriterija istaknuta u stavku 85. ove presude, odnosno na (i) predvidljivost postupka koji se primjenjuje povodom revizije; (ii) pitanje tko bi trebao snositi štetne posljedice grešaka počinjenih tijekom postupka, i (iii) pitanje je li pretjeranim formalizmom ograničen pristup podnositeljice zahtjeva Vrhovnom sudu.

(i) Predvidljivost ograničenja

110. Glede predvidljivosti postupka koji se primjenjuje povodom revizije, valja napomenuti da je sudska praksa Vrhovnog suda dosljedna i jasna u mjeri u kojoj naknadna promjena vrijednosti predmeta spora, suprotno postupovnim pretpostavkama iz članka 40., stavka 3. Zakona o parničnom postupku, kao što se dogodilo u ovom predmetu, ne može rezultirati dopuštenošću revizije. To vrijedi neovisno o tome može li se greška u postupovnim koracima pripisati nižestupanjskim sudovima ili stranci u postupku (vidi stavke 35. - 43. ove presude).

111. Štoviše, na temelju članka 40., stavka 3. Zakona o parničnom postupku, u slučaju promjene vrijednosti predmeta spora, potrebno je donijeti zasebnu odluku kojom se utvrđuje vrijednost predmeta spora (vidi stavak 33. ove presude). U ovome predmetu, i u vrijeme kada je takvu odluku bilo moguće zatražiti (tj. na ročištu održanom 1. veljače 2005. godine), i u vrijeme kada je podnositeljica zahtjeva, zapravo, zatražila izmjenu vrijednosti predmeta spora na način koji nije u skladu s člankom 40., stavkom 3. Zakona o parničnom postupku, podnositeljicu zahtjeva zastupao je kvalificirani odvjetnik iz Hrvatske od kojega se može i treba očekivati da poznaje pretpostavke citirane odredbe Zakona o parničnom postupku i dosljednu sudska praksu Vrhovnog suda. Prema tome, bez obzira na činjenicu da se možda činilo kako su nižestupanjski sudovi prihvatili višu vrijednost (barem u kontekstu utvrđivanja potrebne sudske pristojbe), jasno je da su podnositeljica zahtjeva i njezin odvjetnik mogli utvrditi, na temelju mjerodavnih domaćih odredbi i sudske prakse, da se u nedostatku posebne odluke u tom smislu od strane prvostupanjskog suda naknadna izmjena vrijednosti ne može uzeti u obzir u svrhu pristupa Vrhovnom sudu.

112. U takvim okolnostima, pozivanje podnositeljice zahtjeva na sudska praksu Ustavnog suda, koja se odnosi na situaciju u kojoj je postupovna greška pred nižestupanjskim sudovima bila povezana s cijelim tijekom postupka, a ne s izoliranim, ali ključnim greškama koje je počinila podnositeljica, ne može samo po sebi predstavljati valjani argument za njezinu tvrdnju da joj treba omogućiti pristup Vrhovnom sudu.

113. Gore navedena razmatranja dovoljna su da Sud zaključi da je postupak koji se primjenjuje povodom revizije bio reguliran na koherentan i predvidljiv način.

(ii) Snošenje štetnih posljedica grešaka počinjenih tijekom postupka

114. Glede drugog kriterija, valja napomenuti da su i podnositeljica zahtjeva i prvostupanjski i drugostupanjski sud počinili nekoliko postupovnih grešaka u vezi s određivanjem vrijednosti predmeta spora u tijeku postupka. Ipak, prema mišljenju Suda, te su se pogreške uglavnom, i objektivno, mogle pripisati podnositeljici zahtjeva.

115. Konkretno, točno je da, kada je podnosila tužbu, podnositeljicu zahtjeva nije zastupao odvjetnik iz Hrvatske, već odvjetnik iz Crne Gore

(vidi stavak 12. ove presude). Međutim, podnositeljici zahtjeva bilo je u potpunosti omogućeno da opunomoći odvjetnika iz Hrvatske te je zapravo, u kasnijoj fazi postupka, uputila I.B.-a da iznese njezine argumente sudovima (vidi stavak 19. ove presude). Sukladno tome, činjenica da je prvi punomoćnik podnositeljice zahtjeva naznačio navodno neprikladnu vrijednost predmeta spora u prvobitnoj tužbi pitanje je koje se može pripisati isključivo pojedinačnom odabiru podnositeljice zahtjeva glede pravnog zastupanja.

116. Nadalje valja napomenuti da je, prema mjerodavnoj domaćoj sudskoj praksi, podnositeljica zahtjeva imala pravo naznačiti vrijednost predmeta spora u iznosu koji ne odgovara nužno tržišnoj vrijednosti nekretnina koje su predmet spora (vidi stavak 35. ove presude). Doista, njezina naknadna naznaka vrijednosti predmeta spora, koju je iznijela na ročištu od 6. travnja 2005. godine, nije odgovarala vrijednosti nekretnina navedenih u prvobitnoj tužbi (vidi stavke 13. i 20. ove presude). Stoga se tvrdnji podnositeljice zahtjeva da je došlo do nerazmjerne razlike između naznačene vrijednosti i stvarne vrijednosti ne može pridati nikakva važnost.

117. Nadalje, nije sporno između stranaka da se prvobitno naznačena vrijednost mogla izmijeniti sve dok se tuženici nisu upustili u raspravljanje o glavnoj stvari dana 1. veljače 2005. godine. Međutim, iako je na ročištu održanom tog datuma podnositeljicu zahtjeva zastupao hrvatski odvjetnik, podnositeljica nije tvrdila da želi izmijeniti vrijednost predmeta spora. To je učinila tek u kasnijoj fazi postupka, nakon što su se tuženici već upustili u raspravljanje o glavnoj stvari, a to nije bilo moguće prema mjerodavnom domaćem pravu (vidi stavke 33. i 35. - 43. ove presude). Činjenica da je njezin punomoćnik preuzeo predmet neposredno prije ročišta od 1. veljače 2005. godine ne može opravdati taj propust podnositeljice. Zapravo, na tom je ročištu odvjetnik učinkovito i opsežno iznio meritum predmeta (vidi stavak 19. ove presude) te je stoga trebao biti i u položaju da izmijeni vrijednost predmeta spora u skladu s mjerodavnim zahtjevima domaćeg prava (vidi stavak 94. ove presude).

118. Glede tvrdnje podnositeljice zahtjeva da je na ročištu od 6. travnja 2005. godine preinačila tužbu, što joj je omogućilo da izmijeni i vrijednost predmeta (vidi stavke 44. - 45. ove presude), Sud napominje da je Vrhovni sud presudio da nije bilo preinake tužbe (vidi stavak 30. ove presude). Imajući u vidu da je prije svega na domaćim sudovima da tumače mjerodavno domaće pravo i da se odluka Vrhovnog suda, temeljena na potpunom poznavanju relevantnih činjenica, ne čini proizvoljnom ili očigledno nerazumnom (vidi stavak 79. ove presude), Sud ne vidi nikakav razlog da dovodi u pitanje taj zaključak.

119. Točno je da je, suprotno zahtjevima članka 40., stavka 3. Zakona o parničnom postupku, Općinski sud pogrešno propustio odlučiti o prijedlogu podnositeljice zahtjeva za promjenom vrijednosti predmeta spora te je naložio podnositeljici zahtjeva da plati sudsku pristojbu te troškove i izdatke

tuženicama na temelju veće vrijednosti. Točno je i da je Županijski sud to prihvatio (vidi stavke 25. - 27. ove presude). Međutim, ne treba smatrati da te greške dvaju sudova opravdavaju grešku podnositeljice zahtjeva glede načina na koji je zatražila promjenu vrijednosti spora. Presuditi drugačije značilo bi prihvatiti da se postupovna greška jedne osobe može opravdati naknadnom greškom druge osobe, što bi bilo u suprotnosti s načelom vladavine prava i pretpostavkom revnog i pravilnog vođenja postupka i pažljive primjene mjerodavnih postupovnih pravila (vidi stavak 93. ove presude).

120. Štoviše, prema mišljenju Suda, nikakvo razumno očekivanje ne može nastati iz pogrešnih postupovnih koraka koje je podnositeljica zahtjeva poduzela u ovom predmetu. Također proizlazi da je činjenica da je podnositeljica zahtjeva bila dužna platiti veći iznos sudske pristojbe i troškova i izdataka prvenstveno rezultat njezina postupanja te se stoga ne može smatrati da joj daje pravo na pristup Vrhovnom sudu (vidi, nasuprot tome, gore citirani predmet *Hasan Tunç i drugi*, stavci 29. - 42.). U tom kontekstu, Sud napominje da je prednik podnositeljice zahtjeva mogao zatražiti povrat pogrešno obračunane pristojbe u roku od jedne godine od trenutka plaćanja; međutim, on nikada nije iskoristio tu mogućnost.

121. U skladu s navedenim, čini se da podnositeljica zahtjeva, koja je bila pravno zastupana u domaćem postupku, nije primijenila potrebnu revnost kada je nastojala povećati vrijednost predmeta spora na način koji nije u skladu s pretpostavkama domaćeg prava. Postupovne greške mogle su se izbjeći od samog početka, a s obzirom na to da se te greške uglavnom i objektivno mogu pripisati podnositeljici, štetne posljedice tih grešaka također su na podnositeljici zahtjeva.

(iii) Je li došlo do pretjeranog formalizma kojim se ograničio pristup podnositeljice zahtjeva Vrhovnom sudu

122. Glede kriterija pretjeranog formalizma, Sud smatra, kako je već gore istaknuto, da bi bilo teško prihvatiti da bi Vrhovni sud, u situaciji u kojoj mu mjerodavno domaće zakonodavstvo omogućuje da filtrira predmete koji mu se podnose, trebao biti vezan greškama koje su počinili nižestupanjski sudovi prilikom odlučivanja hoće li nekome omogućiti pristup. Presuditi drugačije moglo bi ozbiljno narušiti rad Vrhovnog suda i onemogućiti Vrhovnom sudu da ispuni svoju posebnu ulogu. U sudskoj praksi Suda već je potvrđeno da se ovlasti vrhovnog suda da utvrdi svoju nadležnost ne mogu ograničiti na taj način (vidi stavak 86. ove presude). U svakom slučaju, prihvaćajući da nema razloga dovesti u pitanje mjerodavno postupovno uređenje Zakona o parničnom postupku Republike Hrvatske o načinu na koji se vrijednost predmeta spora mora naznačiti (vidi stavak 103. ove presude), ne može se reći da je odluka Vrhovnog suda kojom su primijenjene te obvezne odredbe Zakona o parničnom postupku predstavljala pretjerani formalizam.

123. Naprotiv, Sud smatra da je odlukom Vrhovnog suda osigurana pravna sigurnost i pravilno djelovanje pravosudnog sustava (vidi stavak 98. ove presude). Vrhovni sud u ovome predmetu jednostavno je ponovno uspostavio vladavinu prava u vezi s pogrešnim postupovnim korakom koji su poduzeli podnositeljica zahtjeva i dva nižestupanjska suda u tijeku postupka o pitanju koje utječe na njegovu nadležnost. On je time potvrdio načelo učinkovitosti u djelovanju pravosudnog sustava te se, u takvim okolnostima, *a priori*, ne bi trebalo pojaviti pitanje pretjeranog formalizma. Budući da je vladavina prava temeljno načelo demokratske države i Konvencije (vidi, primjerice, *Baka protiv Mađarske* [VV], br. 20261/12, stavak 117., ECHR 2016), ne može postojati očekivanje, izvedeno iz Konvencije ili na drugi način, da će Vrhovni sud zanemariti ili previdjeti očite postupovne nepravilnosti.

124. Prema tome, ne može se reći da je odluka Vrhovnog suda kojom je revizija podnositeljice zahtjeva proglašena nedopuštenom predstavljala pretjerani formalizam koji uključuje nerazumnu i posebno strogu primjenu postupovnih pravila kojima se neopravdano ograničava pristup podnositeljice zahtjeva njegovoj nadležnosti.

(iv) Zaključak o razmjernosti

125. U tim okolnostima, uzimajući u obzir da su o predmetu podnositeljice zahtjeva odlučivale dvije razine nacionalnih sudova (Općinski sud i Županijski sud) koji su imali punu nadležnost u tom predmetu, da se u konkretnom predmetu nije postavilo pitanje vidljivog nedostatka poštenosti i da je uloga Vrhovnog suda bila ograničena na preispitivanje primjene mjerodavnog domaćeg prava od strane nižestupanjskih sudova (vidi stavak 108. ove presude), ne može se reći da je odluka Vrhovnog suda predstavljala nerazmjernu prepreku koja narušava samu bit prava podnositeljice zahtjeva na pristup sudu zajamčenog na temelju članka 6., stavka 1. Konvencije niti da je njome prekoračena domaća sloboda procjene.

(d) Ukupni zaključak

126. S obzirom na gore navedeno, nije došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Odbija* preliminarni prigovor Vlade;
2. *Presuđuje* da nije došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, i objavljeno na javnoj raspravi u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu dana 5. travnja 2018. godine.

Søren Prebensen
Zamjenik tajnika

Guido Raimondi
Predsjednik

© 2018 Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava provjerio je točnost prijevoda te proveo lekturu i pravnu redakturu istoga